

EESTI ETTEVÕTLUSKÕRGKOOI MAINOR

Loomemajanduse õppetool

Rõivadisaini eriala

LÕPUTÖÖ

**PIDULIKUD RÕIVAD EESTI NING VENEMAA
RAHVARÕIVASTE AINETEL**

Kollektsioon "Geomeetria kleidil"

Kelly Hallen

Juhendaja: Astri Müül

Tallinn 2014

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt.
Kõik töö koostamisel kasutatud teiste
autorite tööd, põhimõttelised seisukohad,
kirjalikest allikatest ja mujalt pärinevad
andmed on viidatud.

Autor K. Hallen.....

(kuupäev ja allkiri)

SISUKORD

RESÜMEE	4
RESUME	5
SISSEJUHATUS	7
1. RAHVARÕIVAD JA NENDE AJALUGU	8
1.1. EESTI RAHVARÕIVAD	8
1.2. VENE RAHVARÕIVAD	11
1.3. EESTI JA VENE RAHVARÕIVASTE VÕRDLUS	13
2. MATERJALID JA LÕIKED EESTI NING VENEMAA RAHVARÕIVASTES	15
2.1. RAHVARÕIVASTES KASUTATUD MATERJALID	15
2.2. RAHVARÕIVASTES KASUTATUD LÕIKED	16
3. MUSTRID JA SÜMBOOLIKA	19
4. MUSTRITE VÕRDLUS	23
4.1. VÖÖ MUSTRID	24
4.2. PEAKATETE MUSTRID	24
4.3. SOKKIDE MUSTRID	25
4.4. GEOMEETRILISED- JA LILLEMUSTRID	26
5. RAHVARÕIVASTE MUSTRID TÄNAPÄEVA DISAINIS	29
6. KÜSITLUS	31
7. AUTORI KOLLEKTSIOON	33
7.1. KOLLEKTSIOONI POSITSIONEERIMINE TURUL	34
8. PRAKTILINE OSA	38
9. KOKKUVÕTE	40
10. KASUTATUD KIRJANDUS	41
11. LISAD	44
11.1. LISA 1. RAHVARÕIVAD, NENDE ELEMENDID JA SÜMBOLID	44
11.2. LISA 2. MUSTRID	51
11.3. LISA 3. RAHVUSLIKE ELEMENTIDE KASUTUS TÄNAPÄEVAL	54
11.4. LISA 4. KÜSITLUSE TULEMUSED	56
11.5. LISA 5. AUTORIT INSPIREERINUD MOODBOARDID	59
11.6. LISA 6. KOLLEKTSIOONI DETAILJONISED	61

RESÜMEE

Rahvusmuustrid ning rahvarõivad on tänapäeval maailmas muutumas aina populaarsemaks ning huvipakkumaks stiiliks rõivamoos. Olulisel kohal on disainis rahvuslikud elemendid ja nende kasutus.

Töö esimeseks eesmärgiks on uurida ning võrrelda Eesti ning Vene rahvarõivaid ning rahvuslikke mustreid, tuua välja kahte rahvast ühendavad ning eristavad jooned. Uurida, kui paljud inimesed teevad vahet erinevate rahvuste muistsetel rõivastel – kas teatakse rahvustele iseloomulikke värve, sümboleid ja rõivaid. Teiseks eesmärgiks on luua kahe rahvuse mustrikirju jäljendades ja neid kasutades pidulik ning rahvushõnguline kollektsioon.

Käesoleva töö praktilise osana valmib rõivakollektsioonist pikk kleit, millele on tikitud rahvuslik tikand.

Teema uurimiseks on kasutatud vastavasisulist kirjandust, nii emakeelset kui ka võõrkeelset ning infot internetist. Välja selgitamiseks, millised on kahe rahvuse soovid ning harjumused pidulike rõivaste hulgas, viidi läbi küsitlus ning tehti kokkuvõtteid kollektsiooni tarbeks.

Püstitatud teemat uurides selgus, et nii meile, kui ka meie idanaabritele, on olulisel kohal traditsioonid, rahvarõivad ning ka rahvuslike elementide elushoidmine ja taaskasutus tänapäeva moes. Paljud küsitlenutest tunnevad huvi disainertoodete vastu, millel on kujutatud rahvuslikke elemente ja erinevaid ornamente.

RESUME

Formal collection based on Russian national costumes „Collection" geometry on dress "

The use of national patterns of folk costumes in fashion design is becoming more and more popular and attractive each day . The use of different ethnical ornaments is also popular among estonian designers.

The aim of the thesis is to research and compare the Estonian and Russian folk costumes and folk patterns , to bring out the similarities and differences between these two countries' national clothing. The author wanted to find out how many people make a difference between the named countries' ancient folk costumes. Author was also interested to find out how many people know the national colors, symbols and materials that were used in traditional clothing in these areas.

Another goal was to create a formal collection using national patterns and motifs of both Estonia and Russia.

As a part of this thesis, author will complete one model from the collection „Geometry on dress“ The dress, which will be finished as a part of the diploma work will be in full length and decorated with traditional blouse embroideries known in Russia and Estonia.

The knowledge on subject is collected from subject relevant literature , both in authors mother tongue and in different foreign languages , also information on the web has been used . To find out the preferences of wearing formal clothing and attitude regarding traditional clothing nowdays, author compiled a survey. Through this survey author also found out the habits of wearing folk clothing and national style clothings among the people who answered.

Research revealed that both us and our eastern neighbors think that keeping traditions alive by using traditional motives and elements in modern design is as impotant as restoreing old folk clothes. Many who participated in the survey feel more and more interested in designer products were traditional national embroideries and motives have been used.

The results made the author of this thesis confident in the success of her collection „Geometry on dress“ She is now sure that keeping old traditions alive will always have supporters and that by creating this collection she contribute to keeping heritage alive and available for next generations.

SISSEJUHATUS

Käesoleva töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti ning Venemaa rahvarõivaste variatsioonirikkusest, ajaloolisest arengust ja kandmisest. Rahvarõivaste all mõistame peamiselt feodaalajal kantud talurahvarõivaid. Tegelikult pärinevad mitmed rahvarõivaste elemendid, samuti rõivaste kandmisega seotud traditsioonid feodalismiperioodist hoopis varasemast ajast. Osalt püsisid need visalt veel linnamoele üleminekuni. Kujunenud vastavalt rahva majanduselust ja tehnilistest oskustest tingitud võimalustele, samuti ajalooliselt väljakujunenud traditsioonidele, pidid rahvarõivad ühtlasi rahuldama neid nõudmisi, mida kehakattele seadsid kliima, elu- ja töötingimused.

Rahvarõivaste värvikombinatsioonides, ornamendis ja ehetes ilmnevad rahva esteetilised tõekspidamised ning kunstimeisterlikkus. Ühtlasi kajastavad rahvarõivad neid etnilisi komponente, millest rahvas on kujunenud. Aegade jooksul toimunud arengus ja muutumises mõjutasid Eesti rahvarõivaid ka naabrite rahvariided ning kõrgemate seisuste moerõivastus. Välismõjutused kohandas rahvas oma võimaluste, tavade ja maitsega.

Töö käigus teeb autor järeldusi rahvuslike elementide kasutuse kohta nii muistsel ajal, kui ka tänapäeval, sellest tulenevalt loob autor kollektsiooni „Geomeetria kleidil“, antud kollektsioonis on kujutatud pidulikke kleite, mida kaunistavad rahvuslikud särgitikandid.

1. RAHVARÕIVAD JA NENDE AJALUGU

1.1. EESTI RAHVARÕIVAD

Eesti rahvarõivad jagunesid mitmeks kohalikuks rühmaks. Nelja peamise rühmana võime eristada Lõuna-Eesti, Põhja-Eesti, Lääne-Eesti ja saarte rahvarõivad. Rühmade omapära püsimumist ja edasiarenemist soodustasid erinevused geograafilistes ja majanduslikes oludes, maa halduslik jaotus, samuti aga ka paikkonniti juurdetulnud ja rahva hulka sulanud etnilised elemendid ning eri suundadesse ulatuvad kultuurisuhted. (Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:7)

Rohkesti ühisjooni on Eesti rahvarõivastel balti rahvaste, s.o lätlaste ja leedulaste riietusega. Ühiste põliste ülikonnaosade hulka kuuluvad tuunikalaadne särk, ristkülikukujulised riidelaiaist õlgadele võetav sõba ja samalaadne ümbes puusade mähitav vaipseelik. Ka mitmed hilisemad rõivavormid, nt naistel pikitriibulised seelikud, liistikud ja kampsunid, kodunesid kõigis kolmes riigis. (Eesti Rahvarõivaid, 1981:14)

Idaslaavi mõjutused avaldusid eelkõige Ida-Eestis. Kõnelemata setude ja Kirde-Eestis Iisaku ümbruse vene-eesti segaasutuse rõivastusest, milles domineerisid venepärased komponendid, võime ida-slaavi joontena loetleda naiste seljale ripuvate otstega pealinikuid, Kagu-Eesti meeste püksilõiget ja särki kandmist võetatult pükstel. Vene rahvakultuuri mõjutused levisid Ida- ja Lõuna-Eestis punasest puuvillasest, nn Maagelõngast tikandid ja sissekootud kaunistused. (Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:9)

Märgatava jälje on saarte, Lääne- ja Põhja-Eesti rahvarõivastesse jätnud 13. saj lõpust peale Eesti randadele asunud rootslased. Nad tõid kaasa kahest osast särki, mis koosnes õlapaeltega alussärgist ja lühikesest pikkade varrukatega pihakattest, käistest. Sellist särki kandsid Hiiumaa naised linnamoele üleminekuni, käised levisid aga Eestis laiemaltki ning said kogu Põhja-Eesti naisterõivastele iseloomulikuks. (Eesti Rahvarõivaid, 1981:14)

Jõukusevahed ilmnusid rahvarõivastes eelkõige rõivaste hulgas, kvaliteedis ja kaunistustes. Eriti rohkesti on andmeid selle kohta, et jõukamate pidulikud ülerõivad, pikk-kuued olid peenemast villasest riidest, Lõuna-Eestis rikkalikumalt kaarusnõoriga kaunistused, Põhja-Eestis olid kuubede hännad (s.o voldikimbud) suurema arvu voltidega kui kehvematel. Hinnalisi helmeste, siid- ja kardlõngaga tikandeid võisid oma rõivastele lubada vaid

jõukamad. Rõivad moodustasid olulise osa nii talu- kui ka mõisateenijate töötasust. Seejuures olid mõisateenijatele – toatüdrukutele, ammedele jt – töötasuna antavad rõivad üheks kanaliks, mille kaudu moega seotud uuendused talurahva rõivastusse levisid. (Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:7)

Vana tava järgi olid taludes tüdrukutele ette nähtud nädalas kindlad õhtud, mil nad võisid rõivaid valmistada ja korrastada. Üldiselt jaotati rõivad kolme ossa: 1) pidulikud rõivad (seisuriided), mida kanti vaid pidulikel juhtudel, hoiti hoolega ning pärandati sageli lastele.

2) käimise rõivad (käimariided) vähempidulikeks käikudeks;

3) töö rõivad (pidamise riided), mida kanti iga päev ja mis tehti kas halvemast materjalist ja kaunistusteta või kasutati nendeks vanu pidulikke või käimise rõivaid. Täieliku piduliku rõivakomplekti said noormehed ja neiu leeriks, millega tähistati täisealiseks saamist. Vallalise ja abielumehe rõivastuse vahel olulist vahet ei olnud, küll aga tehti vanade kommete järgi ranget vahet neiu ja abielunaise, mõnevõrra ka abielunaise ja lese rõivastuse vahel. Neiu käis katmata peaga ning ehtis pea pärjaga. Samuti puudus suuremas osas Eestis tüdrukuterõivastuses põll. (Eesti Rahvariide ajalugu, 2009:17)

Pulma ajal oli keskseks sündmuseks pruudi pea katmine abielunaise peakattega – linutamine, tanutamine, ehtimine. Põliste pulmakommetega seoses säilisid pulmarõivastuses, eriti traditsioonilises pruudiülkonnas, väga vanad rõivavormid. Valdavas osas Eestis seoti noorikule ette ka põll (Lisa 1 joonis 31). Edaspidi ei tohtinud naine minna tanuta üle tänava ega põlleta üle põranda. Naiste peakatmise kombest peeti visalt kinni ka veel siis, kui traditsiooniline peakate oli muutunud vaid sümboolseks, õigemini soengu täiendamiseks. (Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:9)

Olemasolevad andmed tõestavad, et varasemal ajal oli leinavärviks valge, ilma värvita. Leinarõivastusel puudusid kaunistused ja ehted, Setu naised ei kandnud siis ka põlle. Valgesse rõivastati ka surnud, nii naised kui ka mehed hoidsid enda pulmarõivaid kirstus kandmiseks. Eesti rahvarõivastes hakati 19. saj keskpaigast peale kandma eraldi leinaülkonda. Need olid tumedakoloriidilised, punast välditi. Must sai leinavärviks 19. saj lõpuks, kui mindi üle linnamoole. (Eesti Rahvarõivaid, 1981:15)

Kaugest minevikust pärinevate arusaamade järgi olid ehted, nagu ka rõivaste ornamendid mitte ainult ilustamiseks, vaid neile omistati eelkõige kaitsevõimet kõige kurja vastu. Helmed, kõige üldisemad maiste ehetest, pandi väikesele tüdrukule kaela juba siis, kui tal tuli esimene hammas. Erilist rõhku pandi pulma ajal pruudi eheterohkusele. Oli tavaks, et peigmees kinkis pulmadeks pruudile ehteid. Kehvemad pruudid pidid ehted laenama. Kaitsevõimet omistati ka mõnedele rõivastele. Nii arvati, et kõvasti keha ümbes mähitud vöö annab tuge, teeb keha tugevaks ja hoiab haiguste eest. Samuti kujutleti, et kinnastel on kaitsevõime. Seepärast pandi mõnikord suvelgi villased kindad kätte, ka vöö vahele pistetult arvati neid kurja eemale peletavat. (Eesti Rahvarõivad, 1981:15)

18. sajand tõi eesti talurahva rõivastusse, eriti Eesti põhja- ja keskosas, rohkesti muudatusi. Varasema kitsa ümbriku kõrvale ilmub moerõivastusest kahar seelik, algul ühevärviline, sajandi keskpaigast peale pikitriibuline (joonis 2 ja 3). Naistel leiavad rohkesti kasutamist rohelised ostuvillased kard- ja punaste villaste paeltega kaunistatud põlled. Naisterõivaste kaunistamiseks kasutatakse ohtrasti karda ja siidpaelu. Tallinna ümbruses hakkavad naised kandma pappalusel, siidist katteriidega mütse. Talunaiste rõivastusse ilmub lillkirjaline siidtikand. 19. sajandi esimesel poolel vastavasuunaline areng kiireneb. Talurahva rõivastuses saavad valitsevaks moerõivastusest pärinevad, kuid kohalikele traditsioonidele ja maitsetele kohandatud elemendid: meestel lippidega vatid, kohati ka vestid, naistel seesidega kampsunid ja liistikud. (Eesti Rahvariiede ajalugu, 2009:226)

Üleminek linnamoole algas 19. sajandi keskpaigast. Varakult läks linnamoelisele rõivastusele üle külaintelligents (ametnikud, käsitöölised), enamasti ka talurahva jõukam kiht ja need külakehvikud, kes siirdusid linnadesse hooajatööle. Mehed, kui külaelanike liikuvam osa võtsid üldiselt linnamoelise riietuse kiiremini omaks. Naistel kujunes veel mitmeid üleminekuvorme, püsisid traditsioonilised peakatted ja põlled. 19. saj lõpuks vähenesid paikkondlikud erinevused talurahva rõivastuses märgatavalt, kuid ei kadunud täielikult. Veel 20. saj algul püsisid rahvarõivad setudel, kohati ka Lääne-Eestis ning saartel. (Eesti Rahvariiede ajalugu, 2009: 10–15)

Uurimistulemused näitavad, et linnamood võeti vastu alles 20. saj esimesel pool, Kihnus veelgi hiljem. 19. sajandi lõpul ning 20. sajandi algul kanti laulupidudel vanavanemate poolt pärandatud alleshoitud rõivaid. Neis paigus, kus rahvarõivaste kandmine ning nende traditsioonid unustusse olid jäänud, juhtus pahatihti, et esinemisülikonnad seati kokku omavahel ajaliselt või paikkonniti mittesobivatest üksikosadest või kanti neid valesti.

1.2. VENE RAHVARÕIVAD

Erinevalt Eesti rahvarõivastest, on meie idanaabrite rahvarõivastel pikem ajalugu. Esimesed viited Venemaa naiste rahvarõivaste kohta pärinevad aastast 1376. Tänapäevaks on rahvarõivad erandlik ning seda kantakse vaid mõnel üritusel, nagu kantakse ka eesti rahvarõivad kas laulu- või tantsupidudel.

Põhjapoolsed piirkonnad (Vologda, Arhangelsk, Novgorod, Vladimir) jäid XIII–XV sajandil rändhõimude laastamistest puutumata ja seepärast arenes sealmail edukalt kunstkäsitöö. 18. sajandist alates ei tekkinud sinna kanti ka suuri tööstuskeskusi, niisiis säilisid rahvale omane eluolu ja kultuuri terviklikkus. Just sellepärast jäi püsima põhjapiirkondade rõivastele omane rahvuslik eripära: seal puudusid välised mõjutused. Lõunapoolsete alade (Rjazan, Tuula, Tambov, Voronež, Penza, Orjol, Kaluuga) rahvarõivad seevastu olid oma olemuselt mitmekesisemad. Elanike sunnitud ümberasumine vallutuste tõttu, Moskva kujunemine, naaberrahvaste mõju – kõik see jättis oma jälje rõivastuse muutumisse ja mitmekesisistumisse. (Folk Russian Costume, 1989)

Eelkõige oli kleit loodud olema mugav ning vaba, et sellega saaks teha piiramatult tööd (joonis 4). Suuri erinevusi neidude, naiste, abielunaiste, leskede riietuses polnud, vahe tekkis väikeste asjade puhul, nagu värv ja kaunistused. Eriti pidulikuks peeti punaseid rõivaid, see oli ja on ka venelaste jaoks ilusaim värv, nagu on ka vene keeles sarnased sõnad punane ja kena. (Folk Russian Costume, 1989: 44)

Mustrites kasutati erinevaid riste, lilli, loomi, päikeserattaid – mustrid olid värvilised ning silmapaistvad. Põhja-Venemaal kantud sarafanid olid laktoonilisemad ning tagasihoidlikumad, seevastu Lõuna-Venemaal olid sarafanid värvirohkemad, lausa kirjud ning iga detail muutis antud kleidi ainulaadseks. Rahvarõivastes on säilinud ka kunagised peakatted ning tava, mille kohaselt abielunaine peidab oma juuksed peakatte alla, neiu aga jätab need katmata. Samuti armastasid naised kanda nii pärlitest, merevaigust ja korallist ehteid, ripatseid, helmeid ja kõrvarõngaid. (The Undying Tradition-Folk Handcrafts in the mid-Volga Region, 1988)

Vene naiste rahvarõivaste põhielemendiks on sarafan ehk A-lõikeline varrukateta kleit, mille all kanti erinevaid pluuse. Eriti levinud oli sarafan Kesk- ning Põhja-Venemaal, kus see kuulus talurahva igapäevaste riiete hulka. Naised eelistasid just sarafani kandmist, sest

see sobis igale kehakujule, nii tusedamale kui ka peenemale. Keskklassi ning kõrgklassi kuuluvad naised loobusid sarafani kandmisest 18. saj keskpaigas, mil hakati kandma eraldi seelikut ning ülemist osa. (Sarafan, 2013, kättesaadav: www.wikipedia.org/sarafan , külastatud: 01.04.14)

Põhilised kangad, millest oma rõivaid valmistati, olid linane riie ja vill. 19. sajandist aga vabrikusiid, atlass, brokaat, kurmatš, sits, safäär, värviline kašmiir. Erinevatele elementidele vaatamata olid põhja- ja lõunapiirkondade rahvarõivad põhijoonelt siiski sarnased.

Andarak on villasest riidest värvliga seelik, nagu need olid ka eestlastel. Seelikud olid erinevad, neid oli nii musti, pikitriibulisi kui ka altääre mustriga. Võrreldes meil kantud seelikutega jäid need aga silma kirevamatenä, lisaks triipudele kaunistati seelikuid ka erinevate sümbolitega, mis olid kaitsva eesmärgiga, sarnaselt põlledega. Tihti seelikule põlle ei lisatud ning komplekt oli pigem lihtne ja töö tegemiseks. Märgid viitavad sellele, et andaraki kandsid põhiliselt Venemaale sisse rännanud rahvad: ukrainlased, leedulaste, valgevenelased. Sellest tulenevalt kanti seelikut sarafanist teisiti – ei lisatud suuri ehteid, peakatteid, põlle. Seeliku peal oli lihtsamoeline särk, mille alläred ja õlakud olid tikanditega kaunistatud. (Andarak, 2014, <http://www.theapricity.com/forum/showthread.php?122112-Folk-costumes-from-Russia>, 17.04.14)

Naiste särk oli meeste omaga sarnaselt avara lõike ja pikkade varrukatega. Valge särgi rinnaesine, õlapealsed, alläär ja varrukasuud olid kaunistatud punase tikandiga. Kusjuures põhjapoolsetel aladel kasutatud särgid oli ornamentikaga palju külluslikumalt kaetud kui lõunapoolsetel aladel. Vahel kandsid tütarlapsed särki võetatult, ilma sarafanita, näiteks soojadel suvepäevadel või mõne töö puhul, kus sarafan osutus häirivaks. (Russian Embroidery: Traditsional Motifs, 1990)

1.3. EESTI JA VENE RAHVARIIETE VÕRDLUS

Samamoodi nagu Eestiski oli Venemaal tavaks abielunaisel katta enda pea, küll aga olid Venemaal peakatted palju külluslikumalt kaunistatud kui meil. Kasutati nii erinevaid pärleid, tikandeid, merevaikku kui ka helmeid. Neidudel peakatted puudusid, nemad kandsid pähe kinnitatud peapaelu, mis olid kuklal kinnitatud, nii jäid seljale rippu kaunistatud peapaela otsad. Kokoshnik – peakate mida kanti sarafaniga, põhiliselt levis see Põhja-Venemaal 16.–19. sajandil. Need peakatted olid meisterlikult ning rikkalikult kaetud nii kulla kui ka hõbedaga, pärlite ja kivikestega. Peakatted olid silmapaistvad ning värvilised. Kokoshnikud olid väga erinevate kujudega, oli nii poolkuud meenutavaid mütse kui ka teravatipulisi ning kõrgeid peakatteid.

Suuri rahvuste erinevusi on näha just jõukamate rõivastuses, Eestis puudusid suured erinevused ja jõukaid nii palju teistest ei eristatud. Küll aga võisid Venemaal rikkamad endale lubada palju uhkemaid rõivaid, mis olid valmistatud käsitsi toodetud materjalidest ja kaunistatud kuldniitide, litrite ja muustritega.

19. sajandist alates hakkasid jõukamate rõivad muutuma. Enam ei kasutatud nii väga rahvuslikke elemente ja kaitsvate ornamentide mustreid, rõivad olid tehtud suurte konstruktsioonide peale, nad olid väljapeetud ning kallid, kleidid kaunistati külluslikult. Siiski koosnesid kleidid vanadest komponentidest: sarafanist, alussärgist, *dushegreyast* ning lõikelt jäid nad vanamoodsaks, sobides igale kehakujule, langedel õlgadelt kui riidepuult otse sirgjooneliselt maani. (Folk Russian Costume, 1989)

Aristokraatide peakatted olid ekstreemsete kujude ja konstruktsioonidega, neid kaunistasid paljud väärisesemed ning nad täiustasid veel enam rõivaid, enamasti loodi iga komplekti juurde ka kindel peaehe. (Peakatted, 2014, kättesaadav: www.pinterest.com, viimati külastatud: 30.03.14)

Kuidas mõjutasid vene rahvarõivad eesti omi? Eestis vaadeldavate rahvarõivarühmadest tugevasti erineva alarühmana moodustavad Peipsist põhja pool kitsal alal Iisaku kihelkonna lõunaosas elava vene-eesti segarahvastiku rõivastus. Vene ja vadja-isuri elementide poolest oli see lähedane Kagu-Eesti setude rõivastusele. Setu naised kandsid pihikseelikut, mis oli sarnane sarafaniga. Peakattena püsis linik, mille peale köideti villastest lõngadest põimitud peavöö. Särgikäiste ja linikuotste kirjades, samuti vöös ja peavöös säilis kuni 20. sajandini mustjaspunane värv. Rinnale kinnitati ehtena suur

hõbesõlg, mille peale kinnitati mitmesuguseid hõbekette, pöördkeesi, pitsilisi keesi – ehted kaalusid kokku ligi kaks kilo (joonis 1).

Samuti kanti Eestis mitmel pool mujalgi värvilisi ja just vene rahvarõivastusest tuntud rätte, kas siis peas, õlgadel või vööl. Sarnaseid jooni võib näha ka Virumaa rõivastuses, kus püsis kaua moes kaapotseelik, ehk kokkuõmmeldud liibuva pihaga seelik, mis oli erinevalt sarafanist küll varrukatega ning selle peal kanti üldjuhul tagasihoidlikemaid, ühevärvilisi, kuid hinnalisemast materjalist põlle. Samuti hinnati Virumaal ruudulisi kangaid, mis mujal Eestis olid haruldased – eelistati piki- ja põikitriipe. Peakattena kandsid Virumaal elavad naised Põhja-Eestis küllaltki levinud pottmütsi, mis oli neil ka kaunistatud erinevate lintide ja pitsidega. (Eesti Rahvarõivad, 1981: 205-206)

Joonis 1: Setu rahvarõivad Allikas: Eesti Rahvarõivad, 1981. a

2. MATERJALID JA LÕIKED EESTI NING VENEMAA RAHVARÕIVASTES

2.1. RAHVARÕIVASTES KASUTATUD MATERJALID

Rõivad valmistati telgedel kootud villasest või linasest kangast, 17. sajandil lisandusid silmuskudumid. Põhiosa rõivastusest oli naturaalne – linasest esemed olid valged, villasest esemed lambavalged, -pruunid ja -mustad. Muid värve saadi taimedega värvimisel. 19. sajandi alguses hakkas levima potisiinine värv (indigo), sajandi keskpaigas aga eredad poevärvid (aniliinvärvid). 19. sajandil suurenesid rahvusvahelise ehk linnamoe mõjud rahvarõivastes märkimisväärselt. (Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:7)

Tänu arheoloogilistele leidudele teame mõnda ka I aastatuhande ja II aastatuhande alguse riietusest. Tolleaegsel eesti rõivastusel oli rohkesti ühisjooni teiste Baltimaadega. Naiste riiete peamised osad olid linane varrukatega särk ja selle peal kantav villane varrukateta umbkuub. (Eesti Rahvariiete ajalugu, 2009: 121–145)

Lõiked olid jäänud üldiselt samaks, muutunud olid aga kaunistused ja ehted. 18. sajandil ilmus rõivastusse rohkem ostetud materjale (karrad, siidpaelad, nõörid jne.). Uuendustest olid olulisemad pikitriibuline kahar seelik, pottmüts ja kaunistuselemendina lillkiri. Eesti rahvarõivas püsis ja arenes edasi ka 19. sajandil, omandades linnapärasusi (puuvillane vabrikuriie, ostetud pitsid, moelehtedest võetud mustrid). Uute riietusesemetena levivad meestel ja naistel vestid ning kerge ülerõivas vatt (meestel) ja kampsun (naistel). 19. sajandi keskel alanud üleminek linnapärasele rõivamoele kulges eri paigus erineva kiirusega. Kohati tekkis mitmeid üleminekuvorme (kaapotkleit ja -kostüüm), kohati uuendusigi (Lihula-Kirbla tikitud seelikud). 20. sajandi alguses kanti rahvarõivaid Setumaal, kohati Lääne-Eestis ja saartel, Kihnu saarel veel meie päevilgi. (Eesti Rahvarõivad, 1981:28–57)

Algselt valmistati talupoegade rahvarõivaid kodukootud linane ning lihtne villane kangas, põhjapoolsed alad jäid 18. sajandil puutumata suurtest tööstustest, seega levis just seal enam hinnaline käsitöö. Lõunapoolsetel aladel olid rõivad aga mitmekesisemad ja

muutusid enam naaberrahvaste mõjul ja tööstuste arengul. (Eesti Rahvariiede ajalugu, 2009:269)

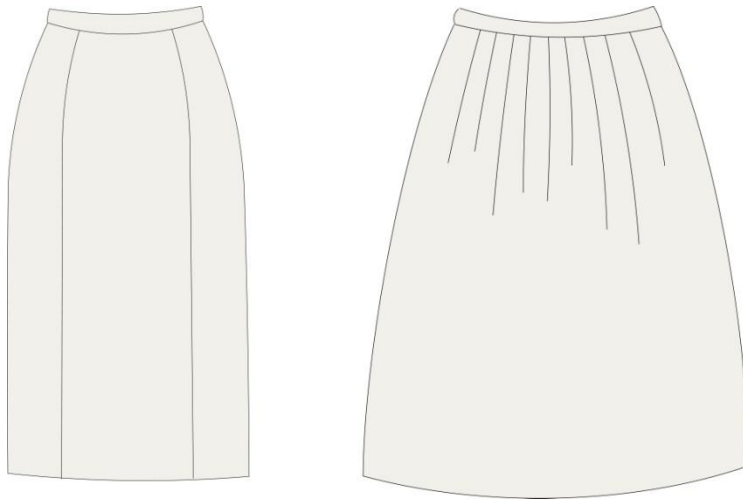
Alates 19. sajandist hakkasid levima rahvarõivastes siid, satiin, brokaad, sits, kašmiir – mustrites suur lilleline muster ja pärjad. Linasest kangast tehti üldjuhul pluusid/alussärgid ning villastest kangastest naistele sarafanid. Heledatele pluusidele tikiti õlgadele, vööle, ning kaelusele punased tikandid, sarafanidele lisati nii alla äärde kui ka rinnaesisele erinevaid mustreid ja kaistsvaid elemente. (Russian Embroidery: Traditsional Motifs, 1990)

Kõige levinumateks värvideks olid valge, punane, sinine, must, pruun, kollane ja roheline. Värvidest kõige julgem ja tähtsam oli idanaabrite lipuvärv – punane, mis oli venelaste jaoks pidulikkuse sümbol. Alates 19. sajandi keskpaigast hakkas levima mustrite trükkimine kangale, peale mida nähti üha vähem vaeva kangastelgedel valmistatud mustritega. (Eesti Rahvariiede ajalugu, 2009:264)

2.2. RAHVARÕIVASTES KASUTATUD LÕIKED

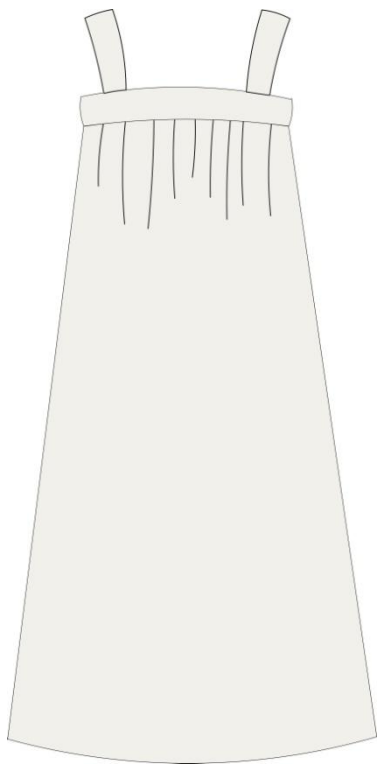
Tüübilt olid kahe rahvuse rahvarõivad erinevad. Meie rahvarõivad koosnesid põhiliselt pluusist ja seelikust ning meie naabrite omad pluusist ning sarafanist ehk pihikkleidist. Algselt puudus rahvarõivaste seelikul lõige, seelik oli vaid riidelaid, mis mässiti puusadele ja kinnitati keskkohal tihedalt vööga (joonis 2). 17. sajandist alates hakkasid levima kokkuõmmeldud seelikud, millel oli eraldi värvliosa, siiski püsis kohati Lõuna-Eestis vaipseelik kuni 19. sajandini (joonis 3) (Eesti Rahvarõivad, 1981:30-36)

Algselt oli ka võetatud seelik kitsas, kahe puusadel oleva voldiga, ka vööga seelik muutus, muutus ta alt laiemaks, ratasklošš-lõikeliseks, mida teame tänapäeval rahvarõivaseelikuna. Vene rahvusel seeliku asemel kasutusel olnud sarafan oli lihtsa lõikeline pihikkleit (joonis 4), koosnes ta kokkuõmmeldud riidelaidudest, millele lisati eraldi lihtsad õlapaelad. Ka sarafan muutus lõikelt, hakati tegema erinevate lõigetega kleite, oli nii sirgelõikelisi kui ka A-lõikelisi kleite, mõnel juhul ka kombineeritud lõigetega kleite. Särgilõige oli algselt kahel rahvusel sarnane, kanti tuunikalaadset, pikkade varrukatega särki (joonis 5 ja 6), hiljem lisandus särgile rinnale kroogitud, mustriosa (joonis 7). Ida-Eestis jäid särgid sarnaseks venelaste omadega. (Eesti Rahvarõivad, 1981:28–57) (Russkaja Norodnaja odezda, 1964: Lisa 1–5)

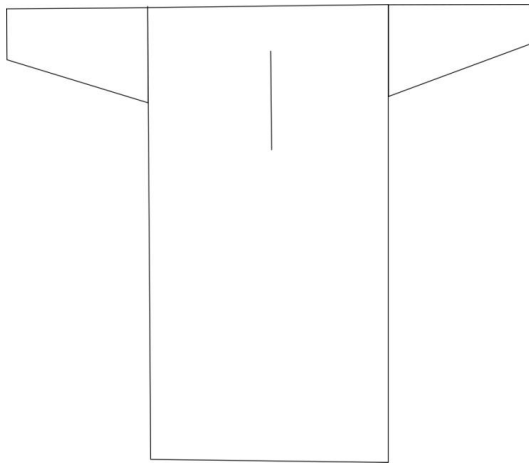

Joonis 2. Eestlaste vaipseelik. *Allikas:* autori joonis

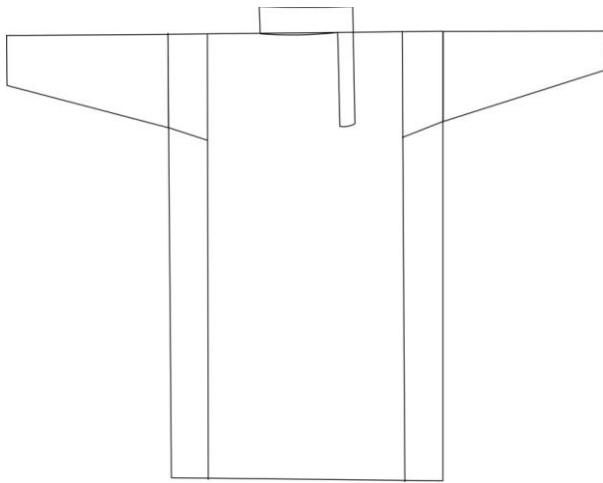
Joonis 3. Eestlaste võõtatud seelik. *Allikas:* autori joonis

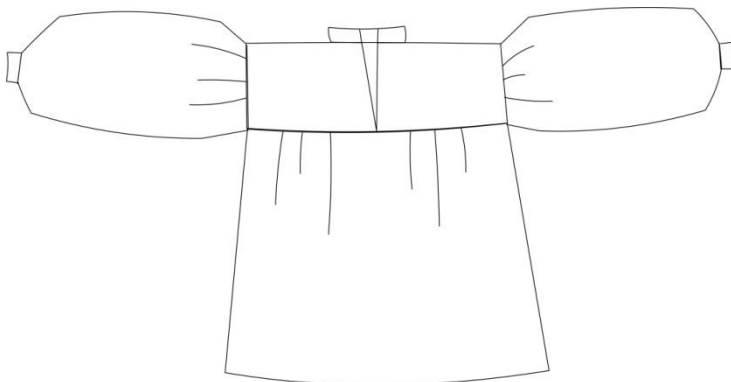
Joonis 4: Venelaste sarafan. *Allikas:* autori joonis

Joonis 5: Eestlaste pluus. *Allikas:* autori joonis

Joonis 6: Venelaste pluus. *Allikas:* autori joonis

Joonis 7: Eestlaste käised. *Allikas:* autori joonis

3. MUSTRID JA SÜMBOOLIKA

Mustrites kasutatud sümboleid ja värve oli palju, igal mustrisse tikitud elemendil oli oma kindel tähendus nii meil kui ka idanaabritel. Tikkimiseks kasutati kodukedratud jämedat lõnga, seetõttu oli ka tikand jämedakoeline. Lõngu värviti kodusel teel saadud taimevärvidega. Värvigamma koosnes põhitoonidest: kollane, punane sinine, roheline. Roheline värv sümboliseeris maad, kasvavaid taimi, aga ka surma. Sinine tähistas taevast ja mõtlemist. Tumeroheline ja tumesinine annavad tikandile põhitonaalsuse. Punast — maa, vere, tule ja armastuse värvi — ja kollast kui päikesevalguse tähist kasutatakse rohkem värvilaikudena. Tavapäraselt olid värvilised motiivid piiratud tumesinise lõngaga. (Tikkimine, 1989)

Tikkimiseks kasutati vars-, sämp-, ahel-, rist-, ristik-, madal- ja mähkpistet. Järgnevalt toon esile põhilised tikandites kasutatud sümbolid.

Sõõr oli üks peamisi kasutatavaid motiive. See sümboliseeris universumit, kõiksust, lõpmatust, täiuslikkust, korda ja harmooniat. Sõõr on olnud ka aja ringkäigu tähis. Müstilise tsentrumiga on sõõr kõigil rahvastel päikese sümbol ja maa märk (Lisa 1 joonis 22) Sõõrist on tuletatud täiendavad motiivid: poolsõõrid, rõngasristid, kodarrattad ja kaheksaharuline täht. (Sõõr, 2010, kättesaadav: <http://www.tlu.ee/opmat/ku/MLT6008/ornamentika1.html> , viimati külastatud: 15.04.14)

Rõngasrist on valguse ja elu märk, ristiatus on sellel märgil pühitsemise tähendus. (Eesti Tikand – 280 rahvuslikku mustrit, 2010: 7)

Kodarratas on pühaduse ja õnne märk. Kristlikus tähenduses on kodaraid tõlgendatud Kristuse kuue- ja kaheksaharulise monogrammina. Üks vanemaid elemente ornamentikas on kaheksaharuline täht, mis on tuntud õnne- ja taassünnimärgina. (Kodarratas, 2012, kättesaadav: <http://ideepank.wordpress.com/2011/07/18/arhailine-mulgi-tikand/>, viimati külastatud: 18.04.14)

Rist on tasakaalu sümbol ja tähistab taeva ja maa vahelisi suhteid. Mitmekordsete kontuuridega ristil on kaitse tähendus (Lisa 1 joonis 23). (Rist, 2010, kättesaadav: <http://www.tlu.ee/opmat/ku/MLT6008/ornamentika1.html> , viimati külastatud: 15.04.14)

Elupuu okste ja risti (neljalehelise õie) lõikumist nimetatakse elupuuõieks ehk kaksikristiks, mis on omakorda eostumise ja viljakuse sümbol. Elupuud on seostatud paradisiipuu mõistega. Mulgi taimtikandeis on näha mitmeid elupuu lihtsamaid vorme (Lisa 1 joonis 25). Ülakirjades esineb sageli kolmik- või viisikoks, mida on kujutatud ka lehtedeta kolmikhargina. Leidub aga ka eriti romaani kunstis armastatud juurte, tüve ja okstega elupuud. Seda kohtab nii ülakirjades kui põhimotiivide hulgas. (Eesti Tikand – 280 rahvuslikku mustrit, 2010:8)

Roosi motiivil on tihe side sõõriga. Ristiusu sümbolikas on see taevajärgne täiuslikkuse universaalne märk ja Jumala sümbol. Lillede kuningannana oli roos Neitsi Maarja sümboliks, tähistades andumust, kannatust ja vaikimist. Ka õielehtede arv andis kujundile oma tähenduse. Nii on viielehelisel vaikimise, kuuelehelisel ühtsuse, tasakaalu ja õnne, seitsmelehelisel pühaduse ja kaheksalehelisel taassünni tähendus (Lisa 1 joonis 24). Mulgi tikandikirjades tulevad selgemalt esile kuue- ja kaheksaleheline roos, teised õievormid näivad olevat juhuslikumad. Sageli moodustab roos struktuuralse terviku sõõriga. (Eesti Tikand –280 rahvuslikku mustrit, 2010: 8)

Kaheksanurk ehk kaheksakand on seotud viisnurgaga, vahel nimetataksegi kaheksakanda kahekordseks viisnurgaks (Lisa 1 joonis 26). Märk on tuntud nii Euroopas kui ka islamimaailmas, kasutatud mitmesugustes nõidumistoimingutes. Teda on tarvitatud harilikult siis, kui viisnurk ei mõjunud. Ühe joonetõmbega joonistatuna on ta Euroopas laialt tuntud maagilise õnnetoova nõiamärgina, armastuse ja viljakuse sümbolina. Seda tunti ka kui koidutähe Veenuse sümbolit – valguse sümbol pimeduse vastu. Kuigi paganlikus Euroopas peeti Veenuse sümboliks pentagrammi, oli Veenuse kui viljakusjumalatri sümboliks algselt kaheksakand. (kaheksakand, 2012, kättesaadav: <http://ideepank.wordpress.com/2011/07/18/arhailine-mulgi-tikand/>, viimati külastatud: 18.04.14)

Algselt sümboliseerisid nii rist kui ka võimalik, et kaheksakand maad, s.o nelja või kaheksat ilmakaart. Maailma sakraalses keskpunktis ühineb taevast maaga, seal kõrgub maad ja taevast ühendav maailmapuu. Ristiusu kiriku sümbolikas ja keskaegses kiriklikus kunstis on kaheksanurgal oluline koht. Eesti rahvapärases ornamendis on kaheksakanna motiivistik levinud laialt. Sageli on kaheksaharulised tähed keerukad ning mitmekihilised, tähe sisse on kombineeritud teisi kujundeid: ruute, rombe, kolmnurki, riste. Võib oletada, et käsitöömeistrid tugevdasid sel moel sümboli väge. Geomeetristes kirjades, mis on

domineerivad eriti Lõuna-Eestis, kuuluvad kaheksakannamotiivid sageli koos kaksikristimotiividega kõige tavalisemate motiivide hulka. Sageli kohtab neid mulgirättidel, setu linikukirjades.

Muhu tikandis on kaheksakand üks kesksemaid motiive. Paigutatud enamasti kaheksanurga sisse, on ta nn Muhu männana sealse tikandi põhialuseks (Lisa 2 joonis 43). Saaremaal esineb kaheksakand isepärastes variantides idapoolsetes geomeetrilistes tanukirjades ornamendi kompositsioonilise aluse. Ka Kihnu lilltikandi keskseis motiivides kordub kaheksakanna motiiv kaksikristimotiiviga. Põhja-Eesti barokses lilltikandis esineb kaheksakand mõne väiksema kõrvalmotiivina. Silmkoelistel esemetel, kirivöödel, Põhja- ja Lääne-Eesti rahvavaipadel, Setumaa käterätimotiivides on kaheksakannamotiivistik valdav. (Tikand Eesti rahvakunstis, 1955: 33-41)

Lisaks eespool väljatoodud sümbolitele kasutasid venelased enda rahvarõivastuses lisaks erinevatele sümbolitele, millel kõigil oli oma tähendus, geomeetrilisi mustreid ning loomi, linde. Nagu ka siin, ei kasutanud ka venelased erinevaid tikandeid lihtsalt kaunistamiseks, igale rõivale anti oma kaitsev ja õnne toov tähendus (joonis 8 ja 9) Vene rahvakunstis kasutati tikandis nii geomeetrilisi kui ka kujunduslikku mustrit, tihti ka koos.

Värvigamma jäi neile iseloomulikuks, palju kasutati punast, nii üksinda kui ka mõne muu loodusliku fooniga. Võrreldes eestlaste ja venelaste tikandeid rahvusriietel on tihti näha, et meie naabrite rõivad olid palju tihedamalt kaunistatud, alustades põlledest ja lõpetades pluusi kaunistustega. Ühel rahvarõivaste komplektil pidi olema tikand vähemalt 3–4 kohas, näiteks pluusi õlgadel, varrukasuul, allääres, põlledel ja sukkadel. Mustrite paigutusi ja kombinatsioone oli palju. (Russian Embroidery: Traditional Motifs, 1990)

Joonis 8: Mustri näidised vene rahvuse rahvarõivastelt. *Allikas:* (Russian Embroidery: Traditsional Motifs, 1990)

Joonis 9: Vene naiste põll. *Allikas:* (Russian Embroidery: Traditsional Motifs, 1990)

4. MUSTRITE VÕRDLUS

Järgnevalt võrdleb autor kahe rahvuse kasutatud mustreid – millised nägid välja pluusid ja seelikud, vööd ja põlled nii Eestimaal, kui ka Venemaal.

Eestlastele oli omane tuunikalaadne alussärk, millele lisati peale pikkade varrukatega pihakate-käised, meil olid kaunistatud just need. Rinnaesisel olid nii voldid ja krooked, rinnaesised olid kaunistatud üldjuhul lillemustriga ja heegeldatud pitsribadega, harva kaunistati tikandiga ka varrukasuud (Lisa 1 joonis 27 ja 28) Oskuslikult tikitud töodes toetuvad väärtidele tolleaegsetest lilledest kõige sagedamini tulp, tähelill (päevalill), roos, nelk, nartsiss, ka mõned eksootilised liblikõielised ja sibullilled ning granaadipuu viljad. Harvem kohtame krüsanteemi, iirist, liiliat, akantust või lootoseõit, palmetist ja vausabast lähtuvaid motiive. (Mustrid käistel, kättesaadav: www.e-ope.ee, viimati külastatud: 12.03.14)

Venelastel seevastu olid kaunistatud punaste tikanditega nii õlapealsed, varrukasuud kui ka särgi alläär (Lisa 1 joonis 29). Erinevalt eestlaste mustritest koosnesid nende mustrid pigem geomeetristest kindla joonega mustritest. Vahel kaunistati naiste pluusivarrukad üleni tikanditega, sellistel juhtudel kasutati lisaks geomeetristele mustritele ka sõõr- ja ristmustreid. Põll kui abielunaise tunnus, olid lõikelt ja tegumoelt lihtne: nad koosnesid ühtlase laiusega riidelaiust, mis värvlil kroogetesse või voltidesse kinnitati. Materjali ja kaunistuste poolest olid põlled variatsioonirikkad, igale piirkonnale oli omane enda stiil ja mustrikasutus. (Russian Folk Art, 1995: 90–91)

Võrreldes eestlaste ja venelaste põllekaunistusi on märgata jällegi eestlaste lihtsamat stiili, oli ka venelastele sarnaseid tikandikasutusi ehk põlle täies ulatuses kaunistamist, kuid seda siiski vähe. Mõnes kohas Eestis kanti ka värvilisi põllesid näiteks Setumaal ja Järva-Jaanis. Nii nagu olid kaunistatud pluusid ja ka põlled, rõhutati kaunistustega ka vöösi, sokke/sukki ning tanusid. (Eesti Rahvarõivad, 1981:31)

4.1. VÖÖ MUSTRID

Naiste vööd olid kirjatud valgele linasele põhjale värvilise villase lõngaga. Otstes on neil kas lahtised või palmitsetud narmad (Lisa 1 joonis 32–34). Vöö tehti nii pikk, et see kandjale vähemalt kolm korda ümber ulatus. Vöö mähiti seelikuvärvli, abielunaistel ühtlasi ka põllevärvli peale. Kui kanti särki ilma seelikuta, siis mähiti vöö särgi peale. Mähkimisel hoiti üht vööotsa vasaku käega vasakul küljel, parema käega keerutati vööd ümber keha, jättes alumise vöökihi serva enamasti äärekirja laiuselt ülemise alt paistma. Ots pisteti vöökihtide vahele. Erinevalt eestlaste vajadusest kasutada vööd, kui abivahendit, mis aitas hoida seelikut ümber piha, kasutasid vene naised vööd pigem kui kaunistuselementi, sarafani kasutamisel puudus otsene vajadus vööks. Nende vööd olid laiemad, kui eestlastel ning peaaegu alati narmendavate otstega, vöö paigutati sarafani peale, jättes vöö otsad kleidile rippu (Lisa 1 joonis 35). (Eesti Rahvariiede ajalugu, 2009: 318–321)

4.2. PEAKATETE MUSTRID

Abielunaise pea pidi vana kombe kohaselt olema kaetud. 18. sajandil ja 19. sajandi esimesel poolel kandsid Põhja-Eesti naised piduliku peakattena linukat (Lisa 1 joonis 38 ja 39). Linuk koosnes kotikujulise sabaga linast ja pead ümbritsevast pärjatalisest võrust. (Eesti Rahvarõivad, 1981:32)

Kõige üldisemad abielunaiste traditsioonilised peakatted 19. sajandil olid kahekorra kokkumurtud riidetükist tanud, mida kanti hiljemalt 17. sajandist alates. Neiud käisid veel 19. sajandi esimesel poolel ja keskpaiku paljapäi. Juuste kooshoidmiseks ja ühtlasi paehteks kandsid nad võrukujulist pärga. 19. sajandi esimese poole ja keskpaiga neiurõivastuse juures kanti ühtlase laiusega võrupärgi, mille kõrgus oli umbes 6,5–8,5 cm. (Eesti Rahvarõivad, 1981:38–43)

Peakatete mustrid tehti ühtsed teiste rahvarõivaste komponentidega, näiteks kasutati sama mustrit nii käistel kui ka mütsil. Meil levisid peakatetel vastavalt lillemustrid, harva ka linikutel geomeetrilised mustrid (Lisa 2 joonis 44). Vene rahvarõivaste juurde kuulunud lihtsamatel pearätid olid samuti lillemustriga, tanud seevastu olid kaetud ühevärvilise

materjaliga, eelistatavalt punasega ning kaetud erinevate litrite ja pärlitega, moodustades erinevaid mustreid (Lisa 1 joonis 40). (Peakatted, 2012, kättesaadav: <http://www.erm.ee/et/Avasta/Rahvakultuur/Paikkondlikud-eriparad/Eesti-rahvariided/Pohja-Eesti/Ambla/Peakatted> , viimati külastatud: 01.04.14)

Võrreldes kahe rahvuse peakatteid jäid silma lihtsamate peakatete sarnasus, tavapäevadel kasutati palju rätti, mille alla juukseid peita ning tihti oli rätt kaunistatud kas lillede või kaitsvate sümbolitega. Suurem erinevus tuli välja pidulikema peakatete puhul, Eestis kaeti tanud sobiva mustriga, et rõivaste komplekt oleks harmooniline, Venemaal eelistati punaseid värve ning kasutati palju kullaelementi litrite ja pärlite näol. (Allikas www.erm.ee)

4.3. SOKKIDE Mustrid

Sokkide otstarve oli mõlemal rahvusel ühesugune, sokil on soojendav ja ilmastiku eest kaitsev funktsioon, kuid kunagi ei unustatud sealjuures ilu. Sukkadel, sokkidel kasutatav ornament moodustub diagonaalselt üle koepinna kulgevatest parempidiste silmuste ridadest. Selliselt kulgevad jooned võimaldavad moodustada mitmesuguseid geomeetrilisi ornamente siksakjooni, kaldruute, kalasaba, kaldriste jt. (Lisa 1 joonis 36) (Eesti rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult, 1957:8)

Enamus ornamente olid sümmeetrilised või peegelpildina paigutatud üksteise kõrvale. Tihti oli ühes koemustris ühendatud mitu ornamenti. Koepindu moodustatakse ka diagonaalselt üle pinna kulgevatest ja üksteisega põimuvatest silmusteridadest. Roositud sukade levikualal kooti sukki, millel roositud mustrit meenutav vikkelpind paiknes suka külgedel. Lihtsad püstviklid lõppesid sääre taga kaldruudu kujuliselt. Sukkadel kasutati ka äärtes mustreid, näiteks Kihnu saarel, kus sukadel ja sokkidel oli mitu rida erinevaid mustreid, sellised sukad ja sokid olid omasemad ka venelastele, neil olid sukad ja sokid kaetud tihedalt üleni mustritega, sealsed sukad olid hästi värvilised ja huvitavad (Lisa 1 joonis 37) Kui eestlaste sukadel jäi põhitooniks mõni looduslik beež või valge, siis meie idanaabritel olid põhilisteks toonideks oranžikas ja punane ning mustrites tasakaalustasid erksaid toone tumedamad värvid. (Sukad, 2011, kättesaadav: <http://www.tlu.ee/opmat/ku/KUT6008/sukad.html> , viimati külastatud: 31.03.14)

4.4. GEOMEETRILISED-JA LILLEMUSTRID

Autor keskendub enda töös lillemustrite ning geomeetriliste mustrite võrdlemisele, et hiljem praktilises osas kasutada kahe rahvuse mustrite kombineeritud varianti enda kollektsioonis.

Geomeetrilised mustrid kaunistasid enamasti Eesti naiste vöösi, tanusi, kindaid ning sokke (Lisa 2 joonis 44). Eestlastel on vaid üksikuid näiteid pluusidest/käistest, mis on kaetud geomeetriliste tikanditega, tüüpilisemad olid siiski lillkirjad. Siiski kasutatud geomeetriliste mustrite hulka kuulusid ka litritega tikandite kaunistamised, mis muutsid geomeetrilised kirjad tõhusamaks ja silmapaistvamaks. Päikesepaistel helgivad litrid kui tähekesed ning lisavad palju sära lihtsale mustrile.

Lihtsamate põhielementide hulka kuuluvad täpid, kolmnurgad, ruudud, rist- ja rööpkülikud, kaldruudud, ristid, mitmetahulised tähemotiivid. Põhielementidest on moodustatud erineva keerukusastmega ornamendimotiive. Sokikirjade vanimate rahvapäraste ornamentide hulka kuuluvad ring, kolmnurk, romb ja rist, samuti paralleeljoonte vahel paiknevad kaldristid, palmik ja siksak. Arvati, et need kaitsevad inimest ja peletavad kurja eemale. Armastatumateks motiivideks oli kaheksakand, kassikäpad, kaldristid ja -ruudud, veskitiivad, karukäpa-, ubalehe-, ratta- ja põdrasarvekirjad. Kirjades võib leida detailirohkeid silmus- ja meanderpõiminguid, joonornamente, keeruke struktuuriga rombe ja kolmnurki, mis moodustavad motiivide ümber keeruka võrksüsteemi. Alates 19. sajandist muutusid tikandid aina kirevamaks, seniste geomeetriliste kujundite kõrvale tikiti aina enam taimornamente. (Rahvuslikud sümbolid, 2010, kättesaadav: http://www.tlu.ee/opmat/tp/eesti_rahvakunst/index.html, viimati külastatud: 08.04.14)

Venelannade rõivastuses oli olulisel kohal just geomeetiline muster, vaadeldes rahvusrõivaid jäävad silma ennekõike lipupunased ning tihedad geomeetrilised mustrid pluusidel ja põlledel (Lisa 2 joonis 45). Nii nagu meilgi, kasutasid ka meie idanaabrid enda geomeetrilistes mustrites tihti rombi ning kaheksakand, risti, rõngasristi kui ka elupuud. Lisaks ka meil levinud sümbolitele kasutasid venelased enda kirjades tihedalt nii loomade, kui ka inimeste kujutisi. Erinevalt

eestlastest, kelle mustrite värvikombinatsioonid tulenesid loodusest ja olid mahedamate ning tagasihoidlikemates toonides, olid venelastele olulisel kohal lipuvärvid: valge, sinine ning punane.

Viimane neist värvidest oli kõige olulisem, punane tähendas neile ilu ja erilisust (joonis 10 ja 11) (Russian Folk Costume, 2010, kättesaadav: <http://arizonarussianfestival.wordpress.com/history-of-russia/russian-folk-costume/>, viimati külastatud: 08.04.14)

Joonis 10: Rätitikand.

Joonis 11: Kesk-Venemaa põlletikand.

Allikas: (tikand, kättesaadav: www.pinterest.com, viimati külastatud: 10.03.14)

18. saj keskpaigast peale teevad lillemustrite kavandeid kutselised mustrijoonistajad. Kavandite levikut ja kasutamist soodustas nende paljundamine graafilisel teel või trükisena. Lilltikandid kandusid rahva hulka enamasti kutseliste tikkijate vahendusel. Peale mõisakäsitöölise on olnud rohkesti maanaisi, kes on endale teeninud ülalpidamist ümbruskonna rahvale tikkimisega. Lilledest kõige sagedamini esines mustrites tulp, tähelill (päevalill), roos, nelk, nartsiss, ka mõned eksootilised liblikõielised ja sibullilled ning granaadipuu viljad (Lisa 2 joonis 46 ja 47) Harvem kohtame krüsanteemi, iirist, liiliat, akantust või lootoseõit, palmetist ja vausabast lähtuvaid motiive. (Lillemustrid, 2010, kättesaadav: http://www.tlu.ee/opmat/tp/eesti_rahvakunst/lillemustrid.html, viimati külastatud: 06.04.14)

Eesti naine kaunistas lilltikandiga käiseid, tanusid, linukaid (sabaga tanu), õlarätte ja hiljem ka põlli (joonis 12) Põhja-Eesti lillkiri kujutab pikutiarenevat vääti, sageli väga lopsakate õite, lehtede, pungade ja võrsetega, mis on traditsiooniliselt sümmeetrilised. Põhja-Eesti tikandi ainestik on tüüpilised külj- ja pealtvaates õied. Esimesed on tavaliselt kelluka-, teised rosetikujulised. Need kaks motiivi on andnud lugematu arvu tuletisi. Lillkirjas kohtab veel roosõielisi, nelkõielisi, liblikõielisi õiemotiive. (Lillemuster rõivastel, 2012, kättesaadav: <http://rahvaroiivad.folkart.ee/rahvaroiivad/saared/karja/karja-naine>, viimati külastatud: 02.04.14)

Joonis 12: Mihkli naise tanutikand. *Allikas:* (Eesti Rahvarõivad, 1981: muustrilehed)

Põhivärvustest on vanimad valge, must, kollane, roheline, pruun ja madarapunane. Sinine värvus võeti kasulusele 19. sajandi algul. Vene rahvusel seevastu levis lillemustris enim just roos, tihti just punane. Samuti kasutati lillemustrit põhiliselt rättil, mida kanti nii peas kui ka õlgadel, lilli esines vaid harva põlledes, põhiliselt olid rõivastuses kasutatud mustrid geomeetrilised. (Eesti Rahvarõivad, 1981:256, 305, 318)

Kuna meie idanaabritel levisid lilled just rättil, olid ka nende mustrid suuremahulised ja ei moodustanud ribajast lillkirja (Lisa 2 joonis 42). Erinevalt Eestis kasutatud värvidest olid Venemaal kasutatud mustris värvid tihti aktsentvärvid ja kasutati palju erksaid ja silmapaistvaid toone ning vahel ka harjumatuid kooslusi. Vaid kõige algsemad mustrid, kus polnud aru saada, milliste lilledega on tegu, kasutati mahedamaid ja tagasihoidlikemaid värve. Ka muster ise oli tagasihoidlik ja lihtne (Lisa 2 joonis 41) (Russian Embroidery: Traditional Motifs, 1990: tabel 42–43).

5. RAHVARÕIVASTE MUSTRID TÄNAPÄEVA DISAINIS

Antud ideed on käsitlenud paljud disainerid üle maailma, kasutades selleks erinevate rahvuste rahvarõivaste elemente, tootsin ka mina enda töös mõned neist esile. Üks minu lemmikuid, kes on väga maitsekalt sidunud tänapäeva lihtsuse ning kunagised rahvarõivaste elemendid on Piret Pupart, enda kolleksiooniga ning brändiga „USCHANKA“ (joonis 13), antud kolleksioonis on kasutatud just vene rahvuse rõivaste elemente. Uschanka lugu algas, kui Piret Pupart külastas Venemaa südames paiknevaid ajaloolisi põhjapõdraküttide külasid. Reisisel sai ta inspiratsiooni imeilusatest käsitööna valmistatud rätikutest, mis sageli olid pärandatud emadelt ja vanaemadelt noorematele põlvkondade. «Mul on ränduri hing ja samuti on see Uschankal,» sõnas Piret Pupart iseloomustades ennast ja brändi (Lisa 3 joonis 48 ja 49). Piret ning tema bränd on eestlaste seas saavutanud suure edu ning iga naine sooviks omada vähemalt üht eksemplari antud kolleksioonist ning iga mees tahaks enda naisele kinkida midagi Uschankast. (Piret Pupart USCHANKA, 2014, kättesaadav: <http://www.uschankacollection.com/about>, viimati külastatud: 08.04.14)

Välismaiste disainerite hulgast paistab silma Vene disainer Slava Zaitsev oma julge ning enesekindla ja kaugele äratuntava joonega (joonis 14). Temagi kasutab enda kolleksioonides palju enda rahvarõivaste elemente, mustreid, värve ja lõikeid. Erinevalt Piret Pupart loominguist on Slava Zaitsevi kolleksioonid äärmiselt kirjud ning eripärased, jäädes silma igale vaatajale. Disainer on öelnud, et hakkas disaineriks just seetõttu, et tema ema oli lihtne koristaja, ega saanud endale kunagi lubada ilusaid kleite, niisiis muudab tema tänapäeva moodi ja naiste stiili. Zaitsevi põhilisteks elementideks on tepitud jakid, karvased mütsid ning küllaga rahvuslikke mõjutusi (Lisa 3 joonis 50). (Slava Zaitsev, 2013, kättesaadav: http://en.wikipedia.org/wiki/Slava_Zaitsev, viimati külastatud: 07.04.14)

Võrreldes antud disainerite tööd enda omaga – kuhu ma paigutaksin end selliste disainerite vahel? Ei, ma ei sooviks kindlasti olla kummagi moelooja moodi, sellisel juhul poleks mõtet ehk alustadagi. Kuigi mõlemad esile toodud disainerite töös esines sama stiil ning neil oli üks süsteem, olid nad siiski täiesti erinevad. Puparti disain oli mõeldud igapäevaseks kasutamiseks, sobides nii tööle, linna kui ka koju, seevastu Zaitsevi

kollektsoonid on väga erilised ja liiga julged, et neid julgeksid kanda ka eestlased. Mina kasutan aga enda kollektsoonis vastupidiselt esile toodud disaineritest geomeetrilisi tikandkirju, mis eristavad mind antud moeloojatest.

Minu lõputöö praktilise osana valmib minu isiklik kollektsoon, mida sooviksid kanda nii tagasihoidlikud eestlased kui ka julged venelased. Kindluse mõttes viin läbi ka küsitluse nii eestlaste kui ka venelaste seas, et välja selgitada, millised on rahvuste erinevused ja tavad pidulike rõivaste valikul, samuti püüan kindlaks teha milliseid värve ja mustreid eelistatakse.

Joonis 13: Piret Puparti bränd/kollektsoon USCHANKA. Allikas: (Piret Pupart USCANKA, 2014, kättesaadav: <http://www.uschankacollection.com/about>. 08.04.14)

Joonis 14: Vene disaineri Slava Zaitsev 2011. a. Talvine kollektsoon Slava Zaitsev.

Allikas: (Slava Zaitsev, 2013, kättesaadav: http://en.wikipedia.org/wiki/Slava_Zaitsev , 07.04.14)

6. KÜSITLUS

Seoses lõputöö valmimisega ning rahvuspärase kollektsiooniga viisin läbi küsitluse, et teha selgeks, milline oleks kollektsiooni sihtgrupp, nende vajadused, soovid ja harjumused. Küsitlus koosnes kaheksast lihtsast küsimusest, mille alusel tegin järeldused.

Rahvuspärane kollektsioon koosneb eelkõige pidulikest kleitidest, seega viisin läbi küsitluse ainult naisterahvaste seas, kokku oli vastajaid 70, neist pooled eestlased ning pooled kas vene rahvusest või segaperekonnast, kus vähemalt üks vanem oli venelane. Rahvuste kahesus oli oluline just seetõttu, et kollektsioonis on nii eesti rahvarõiva kui ka vene rahvarõivaste osi ning soovisin teha kindlaks kahe rahvuse erinevusi ja nägemusi (Lisa 4)

Vastajate vanused varieerusid keskkooliõpilastest kuni 50-aastasteni, sellise valiku tegin just seetõttu, et usun, et paljud noored ei huvitu veel liigselt rahvuslikest elementidest ning traditsioonidest, samas nii mõneltki vanemalt vastajalt sain häid ideid, kuidas lahendada kollektsiooni ja kahe rahvuse vahelisi erinevusi riietumise osas. Küsitlenutest enim oli kuni 20-aastaseid, neid vastavalt 40%, 30% vastajatest olid kuni 30-aastased, kuni 40-aastaseid vastajaid oli 20% ning vähim 10% vastajatest olid kuni 50-aastased. Uurisin ka vastajate hariduse kohta, selgus, et 60% oli keskharidus või antud hetkel see lõpetamisel, 30% vastajatest oli omandatud kõrgharidus, see protsent oli suurim kuni 30-aastaste seas ning põhikooli haridusega vastajaid oli 10%.

Järgnevalt uurisin rahvuslike rõivaste kandmisharjumuse kohta. Kas on kantud või kantakse rahvarõivaid või antud sümboolikaga rõivaid. 40% vastajatest oli tõepoolest kandnud rahvarõivaid ja omasid ka antud sümboolikaga esemeid, olid nendeks siis sokid, sussid või seelikud. Nende 40% seas olid pigem vanemad naisterahvad ja nii mõnigi oli lapsepõlves vaid rahvarõivaid kandnud, kuna aeg oli selline. 60% vastajatest, kes ei olnud kandnud rahvarõivaid ega ka omanud neid, olid pigem kuni 30-aastased. Kuni 20-aastased noored arvasid, et põhjuseks, miks nad ei kanna rahvuslike tikanditega rõivaid, võib olla see, et nad kannavad pigem kiirmoebrände ning sellisele suunale nagu rahvarõivaste sümboolikaga rõivad keskenduvad pigem disainerid, kelle tooted on neile liiga kallid – ka siis, kui neile mõni toode väga meeldiks, jääks see ilmselt ostmata. Paljud noored, kes küll ei omanud rahvuslikke rõivaid, ei väitnud aga, et nad ei sooviks neid kanda. Paljud töid

näiteks polosi ja ratasklošš-seelikuid, millel on lillemuster või ornament. Selliseid näiteid oli palju ja oli näha, et noori huvitasid antud tooted. Rahvarõivaid ja rahvuslike elementidega rõivaid pidasid paljud eestlased sobilikuks laulupeole või presidendi vastuvõtule, venelased seevastu arvasid, et suuresti on tegemist siiski disainertoodetega ja uue populaarse suunaga moes.

Suurim erinevus tekkis meelepäraste sümbolite, mustrite ja värvide osas. Eestlannad eelistasid sinise ja tumedate toonide kombinatsiooni, venelannad seevastu eelistasid erinevaid variatsioone punasest. Need erinevused on tingitud kindlasti sellest, et eestlannad on ajast aega eelistanud pigem tagasihoidlikumat stiili ning venelannad on alati olnud julgemad ning harjunud end ehtima.

Küsitluse kokkuvõtteks võin öelda, et paljud naised, nii venelannad kui ka eestlannad suhtuvad positiivselt rahvuslikkesse elementidesse ning vähemalt pooled küsitlenutest sooviksid omada mõnda rõivaeset, millel on lillemuster või geomeetrised sümbolid.

Küsitluse käigus palusin naistel kirjeldada ka enda tavapäraseid pidulikke rõivaid, selles osas puudusid nii suured erinevused kui ma ootasin. Kõigile naistele meeldis kanda ilusaid, pidulikke ja huvitavaid kleite, ainukese vahega, et eestlased eelistasid lihtsamaid ja klassikalisemaid lõikeid, venelased seevastu kas panid suurt rõhku ehetele või kleidi detailidele.

Vastajatele näitasin ka enda idee kavandeid ja geomeetrisi mustreid, mis on kooslus Eesti ja Venemaa rahvuslikest mustritest. Enamusele noortele naistele meeldisid mu ideed, kangas kui ka mustrer, kuid kardeti, et neil pole piisavalt sündmusi, kus sellist kleiti kanda saaks. Seevastu vanemad naised leidsid, et nende jaoks on kleidid ehk liiga julged, küll aga neid oleks ilus näha mõne noorema naisterahva seljas.

7. AUTORI KOLLEKTSIOON

Autori kollektsioon „Geomeetria kleidil“, mis on saanud inspiratsiooni Eesti ning Venemaa rahvuslikest rõivastest, eelkõige geomeetristest mustritest, koosneb lihtsa joonega pidulikest kleitidest, iga kleidi muudab eriliseks just kahe rahvuse traditsioonilised mustrid, mis kleitidel vastanduvad. Autorit inspireerisid kollektsiooni valmimisel eelkõige rahvuslikud sallid, mida kanti nii peas, õlgadel, kui ka puusadel (Lisa 5 joonis 51). Nii ongi paigutatud tikandid rinnale, õlgadele, puusadele, nagu kanti kunagi ka sulle, et end ilma eest kaitsta. Kahe rahvuse geomeetriste mustrid on paigutatud vastanduma, et nii kandjal, kui ka vaatajal oleks huvitav näha kahe nii lähedal asuva rahvuse mustrite erinevusi ja ka sarnasusi. Värvadena tikandites kasutatakse Vene kirjas lipupunase ja valge kombinatsiooni, Eesti kirjas sinise ja valge kombinatsiooni (Lisa 5 joonis 52). Kleite kaunistavad geomeetriste mustrid on käsitsi ning masinal tikitud ning omavahel harmooniliselt sobitatud. Kolleksioonis esindatud kokteilkleite on sobilik kanda ka igapäevaseselt, maani kleidid sobivad seevastu pidulikemaks puhkudeks.

Kollektsioon koosneb kuuest komplektist, kolm neist on kokteilkleidid ning kolm maxikleidid. Materjalina on kasutatud läikega kostüümikangast, mis jätab pidulikuma ja uudsema mulje kui villane või linane kangas. Lõigetena on kasutatud klassikalisi lõikeid, et kleitide üldmulje jääks tagasihoidlikuks ja keskendutaks tikandite olemasolule.

Komplekti hind on välja arvatud hinna päringuna rätsepa juures. Materjal ühe kleidi juures maksab ~60 eurot, piduliku kleidi õmblemine keskmiselt 150 eurot ning kleidile tikkimine 75 eurot. Ühe kleidi hinnaks tuleks keskmiselt 285 eurot, kleit kuulub kõrgemasse hinnaklassi just seetõttu, et kleidil on kasutatud aeganõudvaid tehnikaid.

Kleitidel on kasutatud Põide särgi õlalapi tikandid ning Kesk-Venemaal levinud särgitikandit. Eestis kasutatud tikand on kerge ning õhuline, seevastu Venemaal kasutatud tikand keerulise ülesehituse ja massiivse välimusega. Koos jätavad mustrid vastanduva ja huvitava mulje.

Kollektsiooni sihtgrupiks on julged, traditsioone armastavad naised, kes soovivad erineda tavapära rahvuslikest rõivastest inspiratsiooni saanud disainerrõivastest, sest antud kollektsioonis on esindatud kahe rahvuse omapärsed ja iseloomulikud jooned.

7.1. KOLLEKTSIOONI POSITSIONEERIMINE TURUL

Autori kollektsiooni „Geomeetria kleidil“ konkurendid:

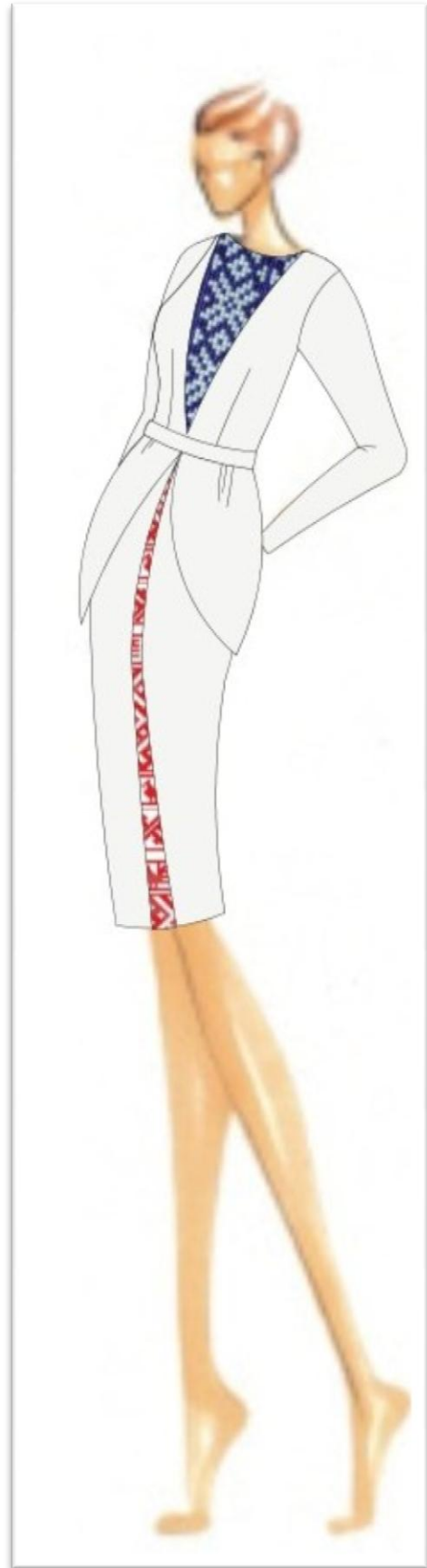
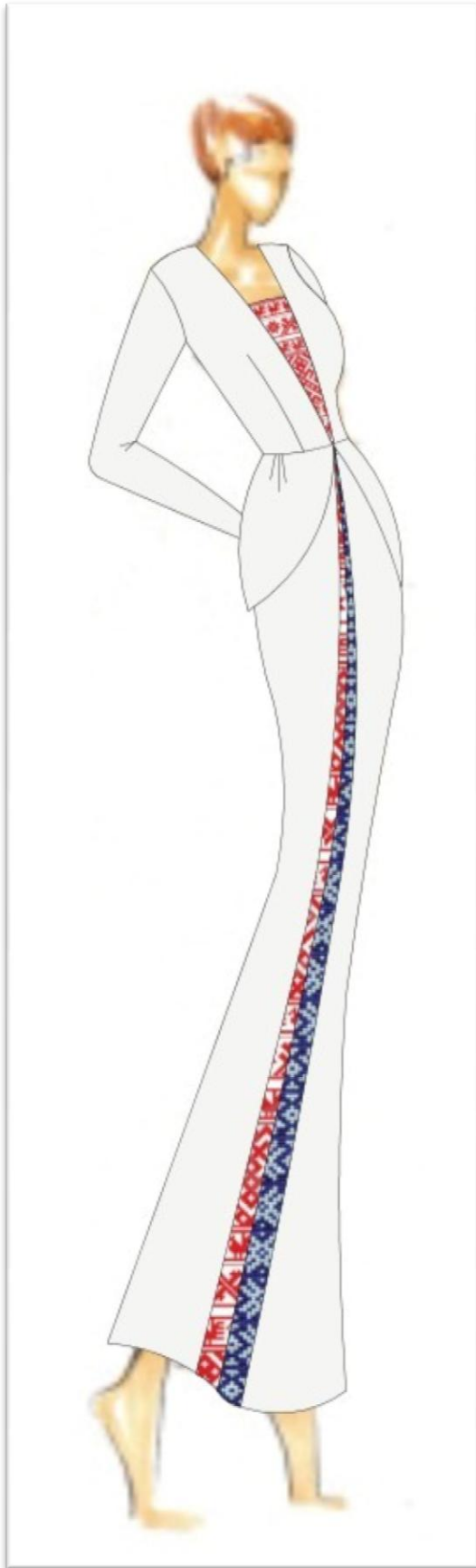
- Piret Pupart - USCHANKA
- Kati Veerme - Richbeth
- Leela Toomsalu - Bless this mess

Eelised konkurentide ees:

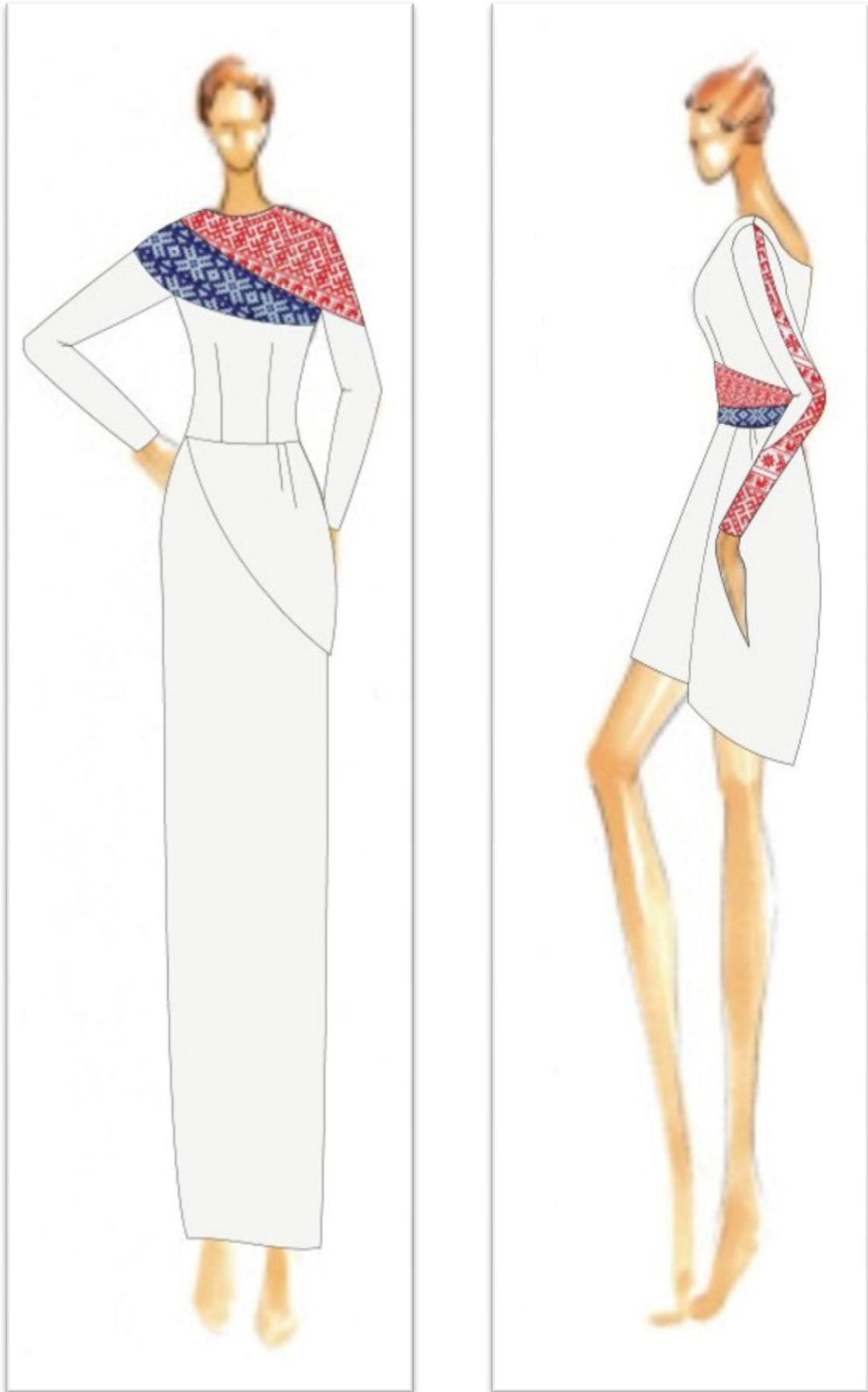
- Kasutatud on lihtsaid löikeid, mis sobivad enamikele kehatüüpidele
- Kolleksioonis on nii igapäevaseid kleite kui ka pidulikke komplekte
- Tarbijaküsitlus näitas potentsiaalse kliendi huvi
- Kasutatud on geomeetrilisi mustreid, hetkel kasutatakse laialdaselt slaavipäraseid lillemustreid

Miinused konkurentide ees:

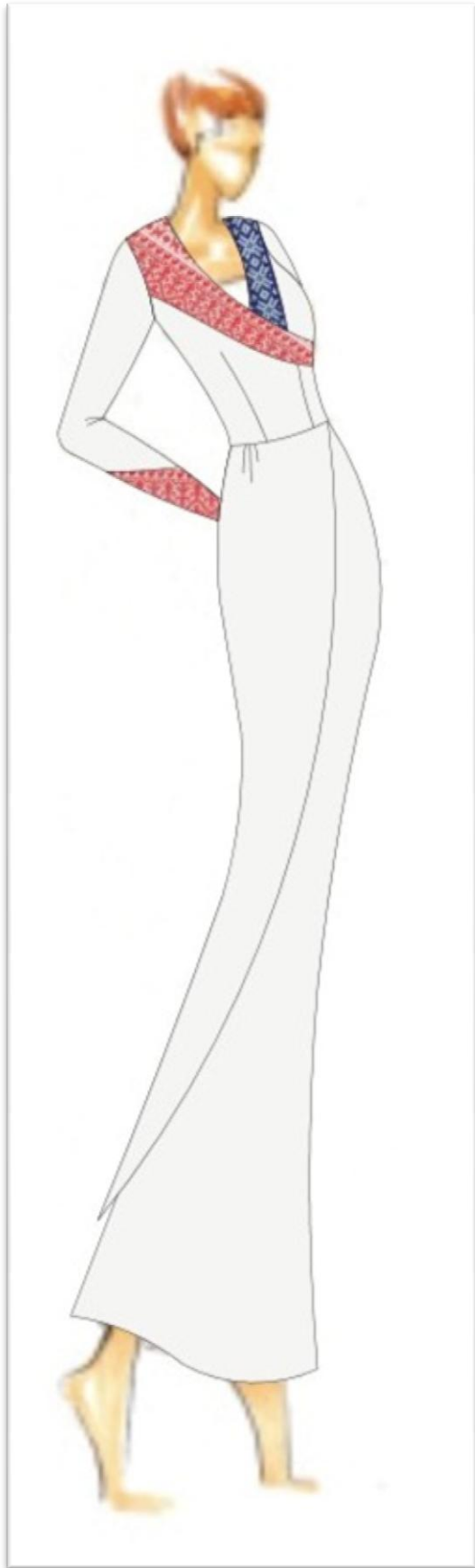
- Paljudel kiirmoebrändidel esineb kollektsioone, kus on kasutatud rahvuslikke elemente
- Rahvuslike elementidega kollektsioonidel on jaekaubanduses hinnaeelis
- Tuntud kaubamärkide eelis – klient teab ja usaldab juba turul olevaid disainereid

Joonis 15. Autori kollektsiooni kavandid. *Allikas:* Autori joonis

Joonis 16. Autori kollektsiooni kavandid. *Allikas:* Autori joonis

Joonis 17. Autori kollektsiooni kavandid. *Allikas:* Autori joonis

8. PRAKTILINE OSA

Töö käik:

Töö praktilise osana valmib kleit Meloora – maani pidulik kleit, pikkade varrukatega. Kleit on kaunistatud tikandiga inspiratsioonile kohaselt õlgadel, rinnaesisel ning varrukasuudel, justkui oleks kandja enda õlgadele laotanud rahvusliku räti

Kleidile tuleb luua detailjoonis, et selle põhjal konstrueerida lõige (Lisa 6). Konstrueeritud lõige on klassikaline vöökohal läbilõikega maxikleit, lõhikuga paremal ning volangiga, samuti tuleb konstrueerida varrukas. Peale lõike konstrueerimise tuleb lõige kanda kangale ning seejärel see välja lõigata, kokku õmmelda ning teha kindlaks, kui suur peaks kleidi õlgadele ja rinnaesisele tulev muster olema.

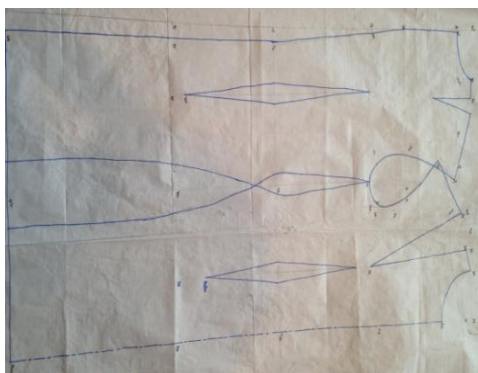
Järgmiseks tuleb kanda mustrid tingmärkides kalkale ning kleidi rinnaesisele tikkida mõlema rahvuse tikandid. Tikkimisel kasutab autor õpitud – tikitud on nii masinal kui ka käsitsi. Masintikkimise puhul ei kasuta autor spetsiaalset tikkimismasinat, vaid õmbleb universaalmasinal mustri kleidile. Käsitsi tikkimisel kasutatakse mitmeid erinevaid pisteid: ristpisteid, madalpisteid ning ka eelpisteid. Eestlannade särgil kasutatud tikandis esinevad rohkesti ristpisted ning eelpisted, venelannade mustri puhul kasutan nii ristpistet, eelpistet, madalpistet kui ka varspistet.

Tikandikirjadele lisatakse ka litreid, et mustrid jääksid pidulikumad ning silmapaistvamad. Peale tikandite kandmist dekolteele, õmmeldakse valmis ülejäänud kleit. Järgnevalt valmib volang, mis paigutatakse keskkohal läbilõike vahele. Tavalise sirglõikelise kleidi puhul tuleb mõelda ka sammu pikkusele ning sellele ruumi jätta, selle tarbeks kujundatakse volangi alla paremale küljele lõhik. Kui kleit on üldpikkuses kokku õmmeldud ja ääristatud lisatakse ka varrukad ning viimistletakse kõik altääred ning kaelused. Kõige viimase etapina viimistletakse ja kontrollitakse kleit.

Kleidil kasutatud materjaliks on läikega kostüümikangas. Koostis: 32% viskoos, 60% polüester, 5% elastaan, 3% metallkiud. Kleidi hooldamiseks sobilikud tingimused: masinpesu 30°C, trummelkuivatamine keelatud, triikraua kõrgeim temperatuur 110°C, keemiline eripuhastus lubatud. Tikkimiseks kleidile kasutatakse Ariadna mulineed, mis on ühtlase teksuuri ja kerge läikega kvaliteetne puuvillane niit tikkimiseks. Mulinee koosneb kuuest niidist, mida on

kerge teineteisest eraldada ning kasutada vastavalt vajadusele kas üht või mitut niiti korruga.

Õmblemisel on kasutatud kolme erinevat õmblusmasinat: õmblusmasinat Brother X5, õmblusmasinat Brother DS-140 ning overlok masinat PFAFF 756 CK. Masinatest esimest kasutatakse põhiõmbluste jaoks, teist enamasti tikkimiseks ning viimast ääristamiseks.

Joonis 18. Lõike konstrueerimine. *Allikas:* Autori foto

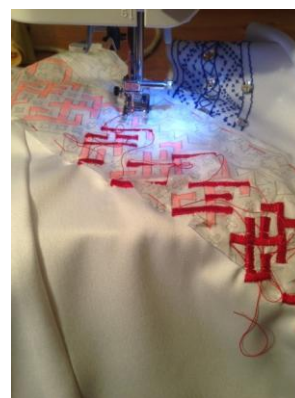

Joonis 19. Materjali näidis.

Allikas: autori foto

Joonis 20. Tikkimine käsitsi *Allikas:* Autori foto

Joonis 21. Tikkimine masinal

Allikas: Autori foto

9. KOKKUVÕTE

Pika ajalooa rahvarõivastel oli ja on inimeste seas oluline roll. Töö käigus selgus, millised olid eestlaste ning venelaste rahvuslikud rõivad, kuidas neid kanti ning millised olid kahe rahvuse rõivaste suurimad erinevused ja sarnasused.

Ka tänapäeval tõmmatakse paralleele mustrite ja uskumuste vahel, moehuvilistele meeldib kanda rahvuslike tikandite/sümboolikaga rõivaesemeid – kandjale meeldib olla kursis ajalooliste uskumustega – teatakse milline vägi on nii sõõril kui ka elupuu motiivil.

Teadmised rahvarõivastest muutuvad aina sügavamateks ning esivanemate pärandit hoitakse au sees – nii originaalsete rõivaste kui ka uute ja huvitavate disainerrõivaste loomise ja kandmisega.

Paljud küsitletutest tundsid enda kihelkonna kindakirja ära – see tõestab, et tänapäeva inimesed pole unustanud ajalugu ja selle tähtsust.

Lõputöö käigus valmis autori kolleksioon pidulikest kleitidest. Praktilise tööna valmis üks maani kleit, mis on kaunistatud kahe rahvuse särgitikandiga.

Lõpetuseks võib olla kindel, et rahvuslikel rõivastel või sellekohase sümboolikaga toodetel on tulevikku.

10. KASUTATUD KIRJANDUS

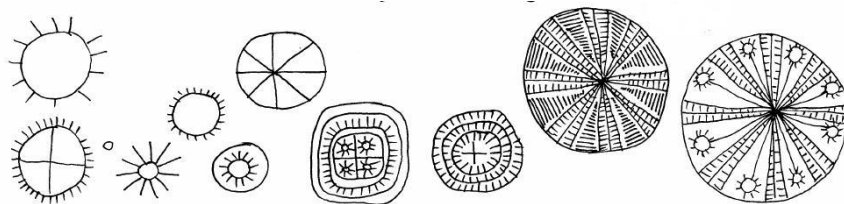
1. Eesti Rahva Muuseum, 2014. Eesti Rahvariided.
[online]<http://www.erm.ee/et/Avasta/Rahvakultuur/Paikkondlikud-eriparad/Eesti-rahvariided/Pohja-Eesti/Ambla/Peakatted> [01.04.14]
2. Eesti Rahvarõivad, 2013. Eesti Rahvarõivad.
[online]<http://rahvaroivad.folkart.ee/rahvaroivad/saared/karja/karja-naine>
[02.04.14]
3. Efimova, N., 1989a. Folk Russian Costume. Moskva: Moscow Sovetskaya Rossiya Publishers
4. Hilton, A., 2011. a. Russian Folk Art. Indiana University Press
5. Hobipunkti Ideepank, 2011. Arhailine mulgi tikand.
[online]<http://ideepank.wordpress.com/2011/07/18/arhailine-mulgi-tikand/>
[18.04.14]
6. Kaarma M., Voolmaa A. & Sumera M., 1981. a. Eesti Rahvarõivad. Rahvarõivaste valmistamisjuhend. Tallinn: Eesti Raamat
7. Kaarma, M. & Voolmaa, A., 1981. a. Eesti Rahvarõivad. Tallinn: Eesti Raamat
8. Kaminska, N., 2010. Russian Folk Costume.
[online]<http://arizonarussianfestival.wordpress.com/history-of-russia/russian-folk-costume/> [08.04.14]
9. Laanpere, L. & Raidla, H., 1989. a. Tikkimine. Tallinn: Valgus
10. Linnus, H., 1973. a. Tikand Eesti Rahvakunstis. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
11. Ljugu R. & Serman I., 2007. a. Rahvused Eestis – Venelased. Tallinn: AS Kirjastus Ilo

12. Meršalova M. N., 1988. a. Noetsija Narodnogo Kostjuma. Moskva: Molodaja Gvardija
13. Moora, H., 1957. a. Eesti Rahvarõivaid XIX sajandist ja XX sajandi algult. Tallinn: Eesti riiklik kirjastus
14. Museum of Folk Art, Moscow., 1990. a. Russian Embroidery: Traditional Motifs. Moskva: Moscow Sovetskaja Rossija Publishers
15. Nigul, K. & Voolmaa A., 1968. a. Eesti Rahvarõivaid. Tallinn: Eesti Raamat
16. Ojaste, A., 2010. Etnograafilised koed – kirjamine ja roosimine. [online]<http://www.tlu.ee/opmat/ku/MLT6008/ornamentika1.html> [15.04.14]
17. Rabotnova, P., 1964. a. Russkaja Narodnaja Odezda. Moskva: Legkaja Industrija
18. Razina, T., Cherkasova, N. & Kantsedikas, A., 1989. a. Folk Art In The Soviet Union. Leningrad: Aurora Art Publishers
19. Shirokov, B., 1988. a. The Undying Tradition – Folk Handicraft in the Mid-Volga Region. Leningrad: Aurora Art Publishers
20. Tammiss, I. & Lutsepp, E., 2010. a. Eesti tikand – 280 rahvuslikku mustrit. Tallinn: Varrak The Apricity, 2013. Folk costumes from Russia. [online] <http://www.theapricity.com/forum/showthread.php?122112-Folk-costumes-from-Russia> [17.04.14]
21. Uschanka, 2014. Uschanka. [online]<http://www.uschankacollection.com/uschanka> [08.04.14]
22. Waddington, L. 2010. Backstrap Weaving. [Online]<http://backstrapweaving.wordpress.com/2010/06/18/backstrap-weaving-passion-for-the-process/> [15.04.14]

23. Wikipedia, 2013. Sarafan. [online]
www.wikipedia.org/sarafan [01.04.14]
24. Wikipedia, 2013. Slava Zaitsev. [online]http://en.wikipedia.org/wiki/Slava_Zaitsev
[07.04.14]
25. Voolmaa, A. & Tael, T., 2012. a. Kreutzwald Virumaa rahvarõivastest.
Tartu: Eesti Rahva Muuseum
26. Vunder, E., 1992. a. Eesti rahvapärane taimornament tikandis. Tallinn: Kunst

11. LISAD

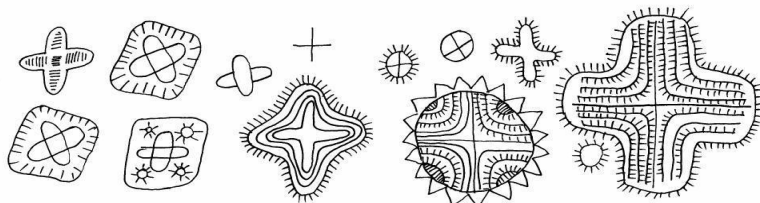
11.1. LISA 1. RAHVARÕIVAD, NENDE ELEMENDID JA SÜMBOLID

Joonis 22.

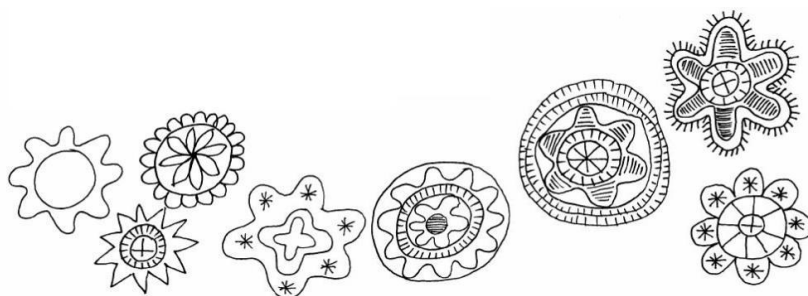
Sõõrmotiiv arhailises tikandis. *Allikas:* Sõõr, 2009,

http://arhiiv.koolielu.ee/files/Eesti_rahvaparane_ornament-1.pdf , 31.01.14

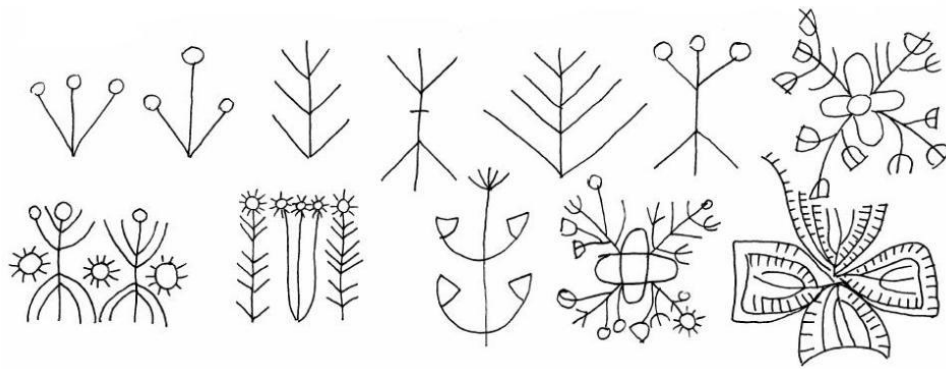
Joonis 23. Ristimotiiv arhailises tikandis. *Allikas:* Ristmotiiv, 2009,

http://arhiiv.koolielu.ee/files/Eesti_rahvaparane_ornament-1.pdf , 31.01.14

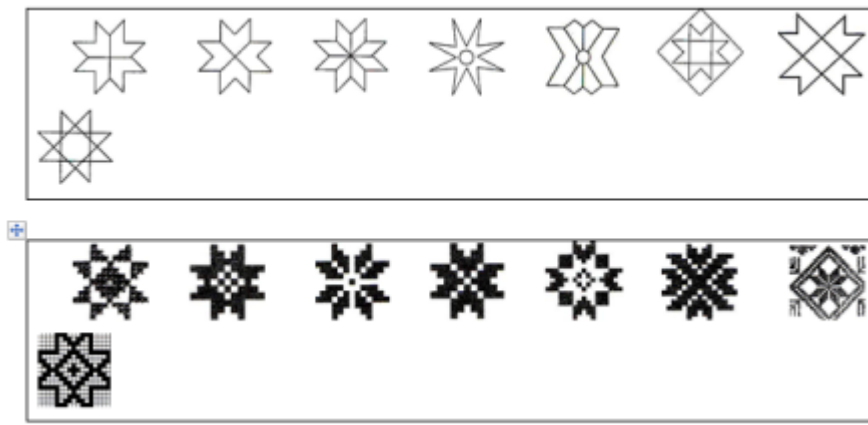

Joonis 24. Roosimotiiv arhailises tikandis. *Allikas:* Roosimotiiv, 2009,

http://arhiiv.koolielu.ee/files/Eesti_rahvaparane_ornament-1.pdf , 31.01.14

Joonis 25. Elupuu motiiv arhailises tikandis. Allikas: Elupuu motiiv, 2009, http://arhiiv.koolielu.ee/files/Eesti_rahvaparane_ornament-1.pdf , 31.01.14

Joonis 26. Kaheksakanna erinevad kombinatsioonid. Allikas: Artla, 1.11.2012

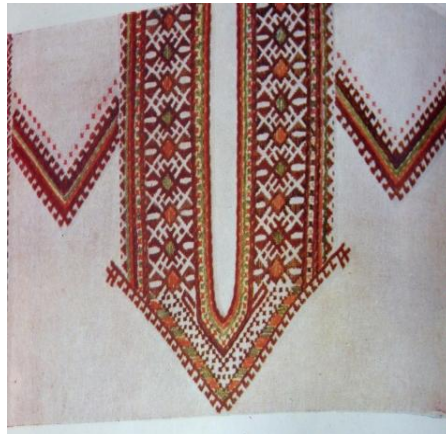

Joonis 27. Haljala naise käised. Allikas: Käised, 2013, www.erm.ee, 12.02.14

Joonis 28. Väike-Maarja naise käised. Allikas: Käised, 2013, www.erm.ee,

12.02.14

Joonis 29. Põhja- ning Kesk-Venemaal levinud plusikaeluse tikandid.

Allikas: Russian Embroidery: Traditional Motifs, 1990

Joonis 30. Lõuna-Venemaa naise põlled *Allikas:* Russian Embroidery:

Traditsional Motifs, 1990

Joonis 31. Jõelähtme naise põll. *Allikas:* Eesti Rahva Muuseum

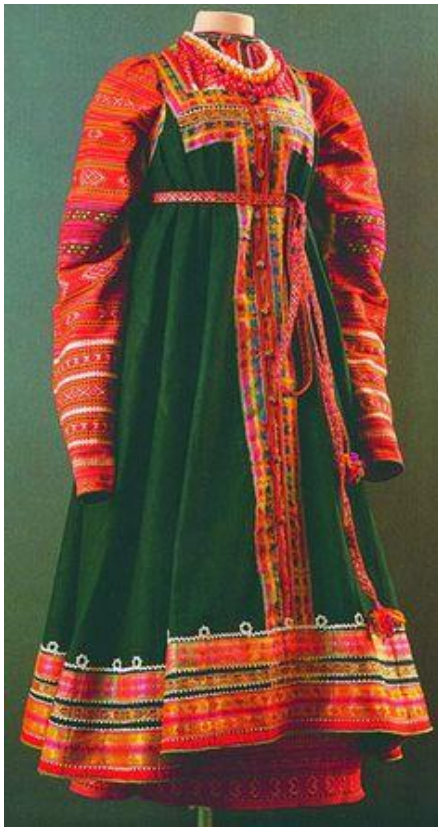
Joonis 32. Kuusalu vöökiri. *Allikas:* vöökiri, 2010, www.erm.ee, 31.03.14

Joonis 33. Säilinud Kuusalu vöö. *Allikas:* Säilinud vöö, 2010, www.erm.ee, 31.03.14

Joonis 34. Põhja-Venemaal levinud vöömuster. *Allikas:* Russian pattern, 2010, <http://backstrapweaving.wordpress.com/2010/06/18/backstrap-weaving-passion-for-the-process/>, 15.04.14

Joonis 35. Vöö kasutus Venemaal. *Allikas:* Folk Russian Costume, 1989

Joonis 36. Kolga-Jaani/ Suure-Jaani sukad. Roositud sukad, päritolu teadmata.

Allikas: www.tlu.ee

Joonis 37. Venemaal levinud sukad, päritolu teadmata. Allikas: *Rahvuslikud sokid*, 2009, www.pinterest.com, 20.02.14

Joonis 38. Kuusalu tanu muster. *Allikas* tanukiri, 2010, www.erm.ee, 10.02.14

Joonis 39. Põhja-Eesti tanu. *Allikas* säilinud tanu, 2010, www.erm.ee, 10.02.14

Joonis 40. Traditsiooniline peakate Venemaal. *Allikas*: Tanu, 2010, Kättesaadav: www.pinterest.com, viimati külastatud: 10.02.14

11.2. LISA 2. MUSTRID

Joonis 41. Kesk-Venemaal kasutuses olnud lillemustrid. *Allikas:* Russian Embroidery: Traditional motifs, 1990: tabel 42–43)

Joonis 42. Tänapäeval kasutusel olevad lillemustrid. *Allikas:* Russian pattern, 2014, www.pinterest.com

Joonis 43. Muhu põlle tikand. *Allikas:* Tikand Eesti Rahvakunstis, 1955: näide 146

Joonis 44. Muhu tanutikand. *Allikas:* Tikand Eesti Rahvakunstis, 1955: näide 160

Joonis 45. Lõuna-Venemaa rätitikand. *Allikas:* (The Undying Tradition-Folk Handcrafts in the mid-Volga Region, 1988)

Joonis 46. Kuusalu käistealase tikand. *Allikas:* (Eesti Rahvarõivad, 1981: mustrilehed)

Joonis 47. Tõstamaa naise tanutikand. *Allikas:* (Eesti Rahvarõivad, 1981: mustrilehed)

11.3. LISA 3. RAHVUSLIKE ELEMENTIDE KASUTUS TÄNAPÄEVAL

Joonis 48. Piret Puparti bränd USCHANKA. *Allikas:* (Piret Pupart USCANKA, 2014, www.uschankacollection.com/about, 08.04.14)

Joonis 49. Piret Puparti bränd USCHANKA. *Allikas:* (Piret Pupart USCANKA, 2014, www.uschankacollection.com/about, 08.04.14)

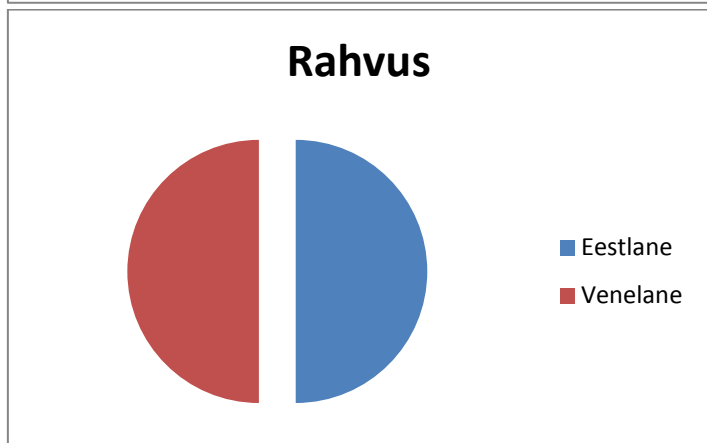
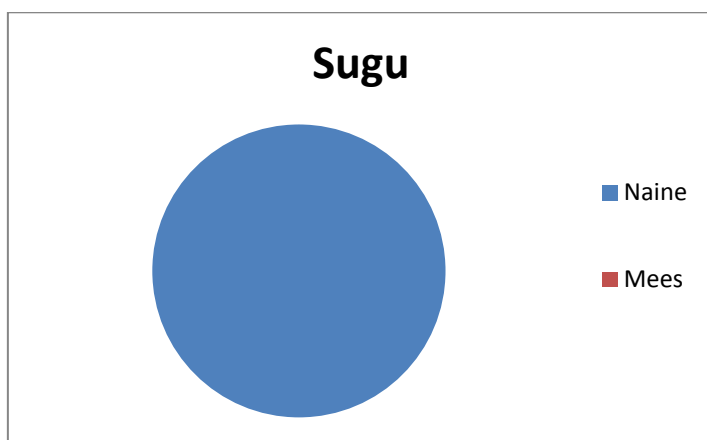
Joonis 50. Slava Zaitsev 2011. a. Talvine kolleksioon Slava Zaitsev. *Allikas:* (Slava Zaitsev, 2013, http://en.wikipedia.org/wiki/Slava_Zaitsev, 07.04.14)

11.4. LISA 4. KÜSITLUSE TULEMUSED

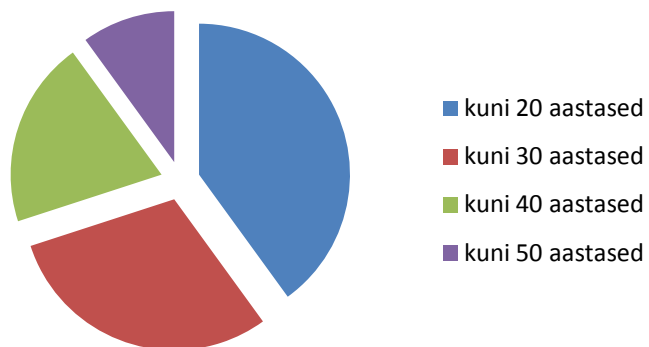
Küsimused:

1. Sugu
2. Rahvus
3. Vanus
4. Haridus
5. Kas Te kannate/olete kandnud rahvuslike elementidega rõivaid?
6. Milliste üritustega te seostate rahvusrõivaid/ nende elementidega kaunistatud rõivaid?
7. Kas Te kannaksite pidulikke rõivaid, millel on rahvuslikke elemente?
8. Milliseid värve ning elemete eelistaksite kanda enda rõivastel?

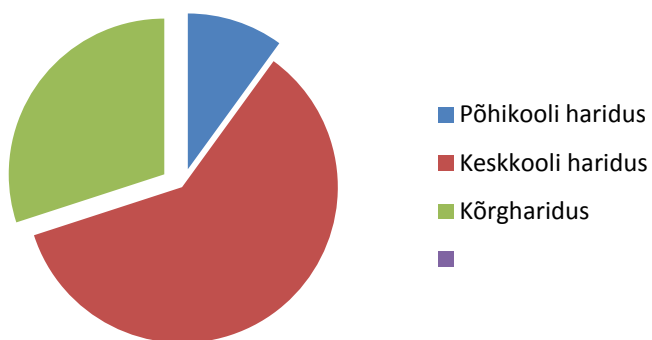
Tulemused:

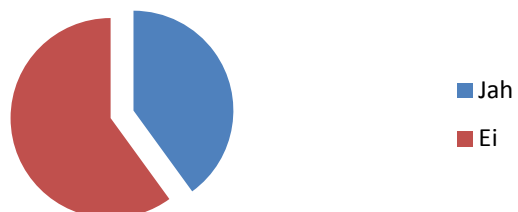
Vanus

Haridus

Kas Te Kannate/olete kandnud rahvuslike elementidega rõivaid?

1. Milliste üritustega te seostate rahvusrõivaid/ nende elementidega kaunistatud rõivaid?

- Laulupidu
- Presidendi vastuvõtt
- Disainertooted

1. Kas Te kannaksite pidulikke rõivaid, millel on rahvuslikke elemente?

- Jah
- Ei
- Vahel harva

Milliseid värve ning elemete eelistaksite kanda enda rõivastel?

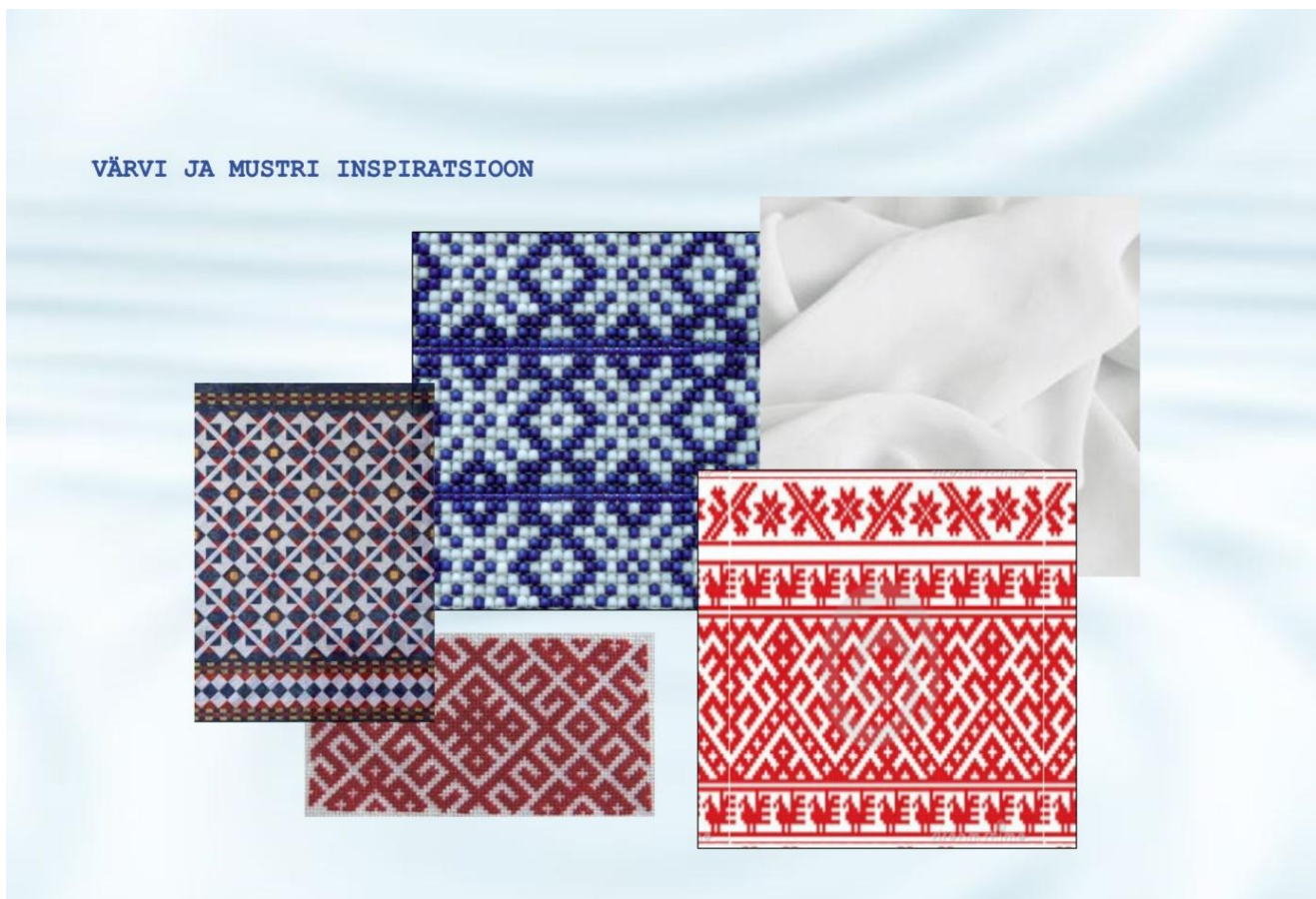
- Lillmuustrid
- Geomeetrilised muustrid
- Rahvusvärvid

11.5. LISA 5. AUTORIT INSPIREERINUD MOODBOARDID

Joonis 51. Idee inspiratsiooni moodboard. *Allikas:* Autori kollaž

VÄRVI JA MUSTRI INSPIRATSIOON

Joonis 52. Moodboard tikandite motiividel. *Allikas:* Autori kollaž

11.6. LISA 6. KOLLEKTSIOONI DETAILJONISED

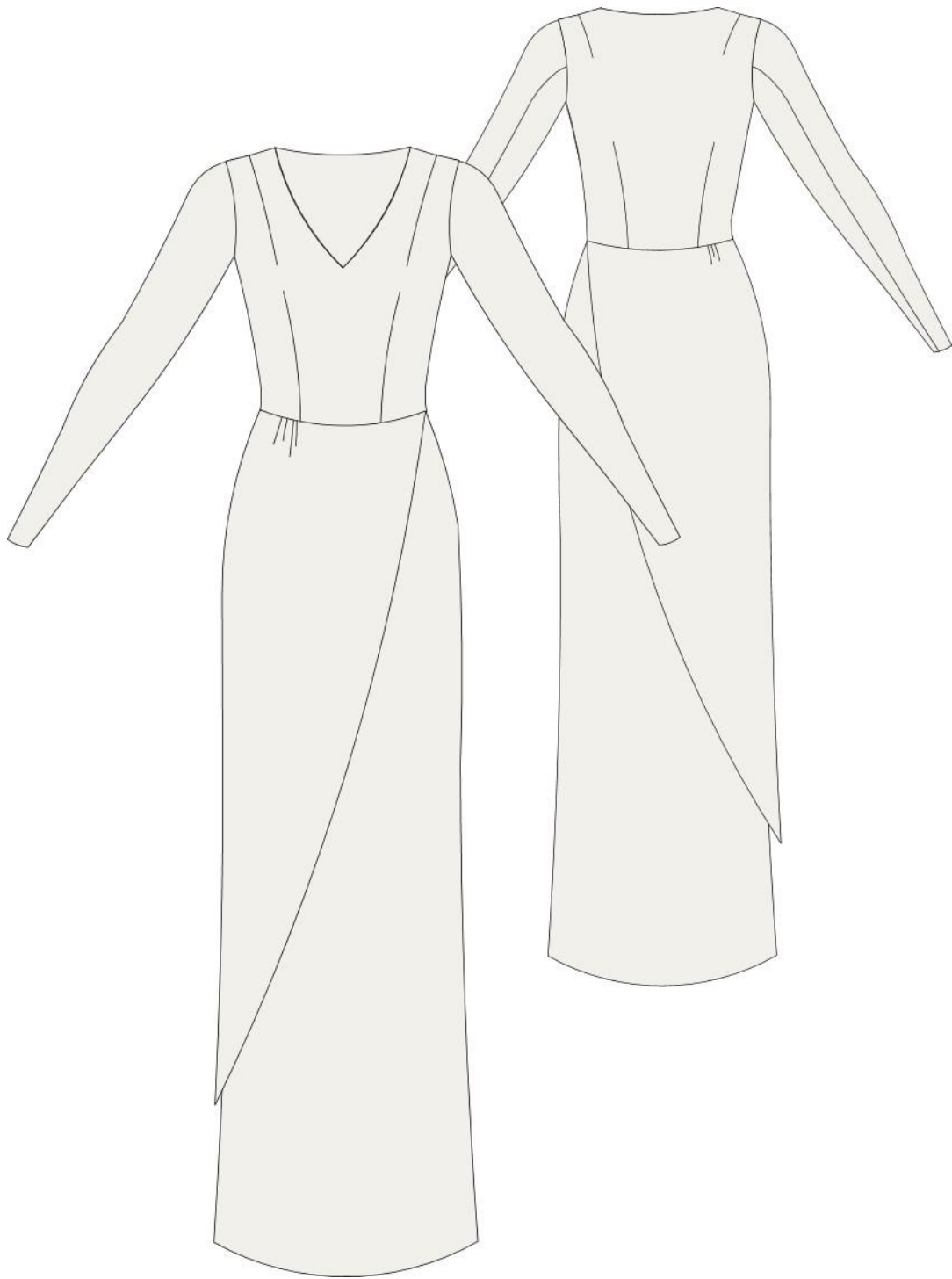
Joonis 53. Kleit Sophie

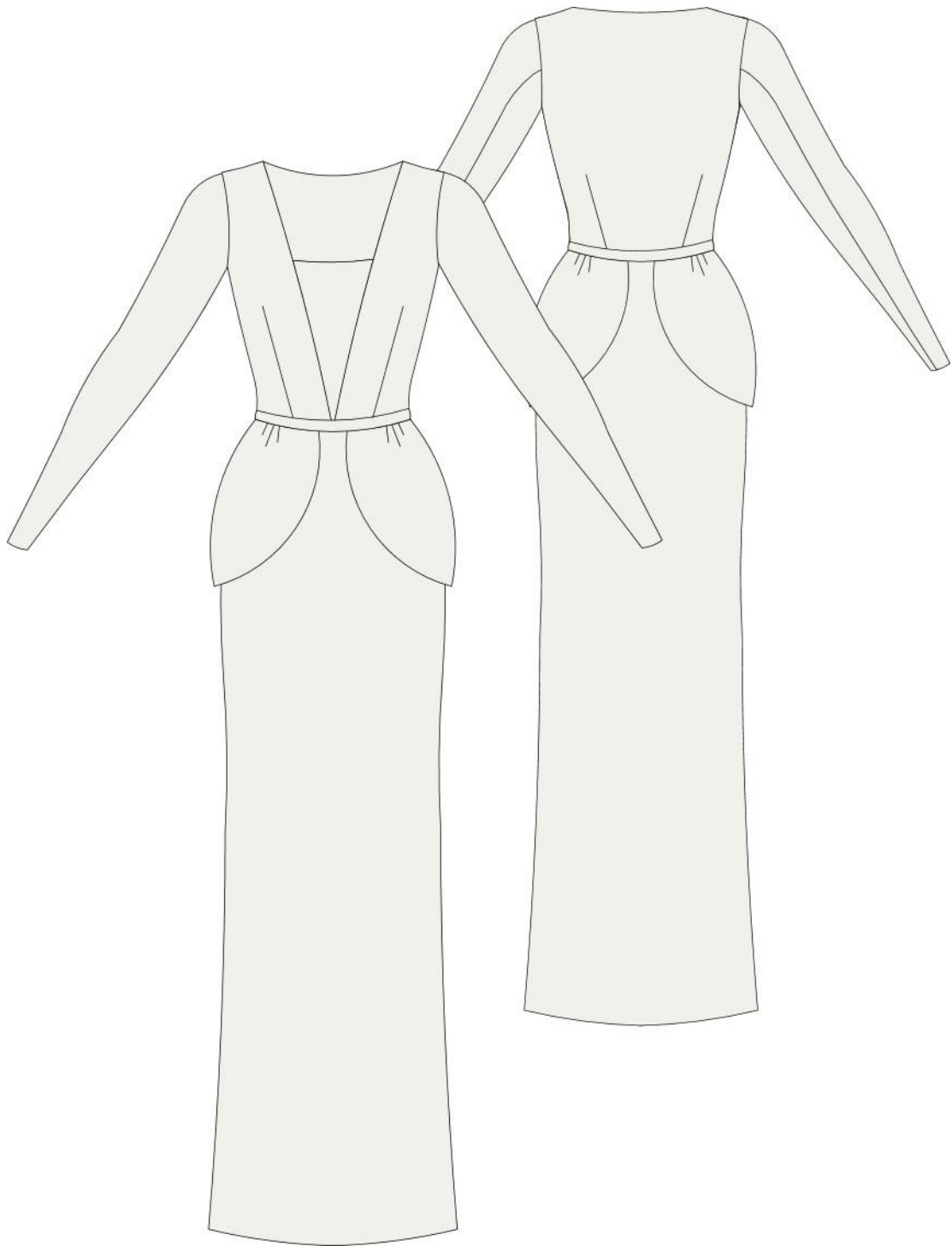
Joonis 54. Kleit Lilia

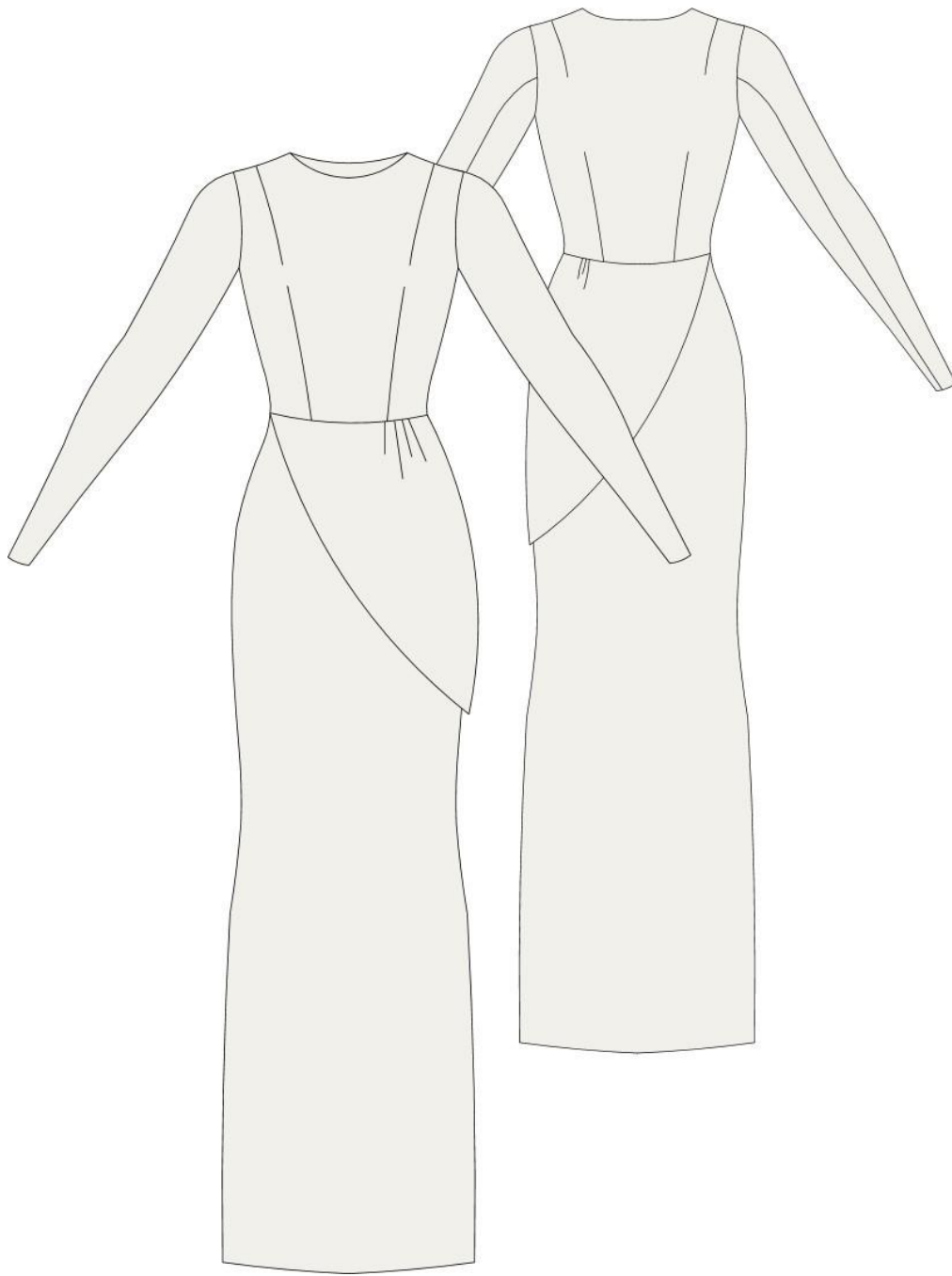
Joonis 55. Kleit Iris

Joonis 56. Kleit Meloora

Joonis 57. Kleit Jelena

Joonis 58. Kleit Anastasija